Контрольный экземпляр

Массе а махкий пролетареш, вlашагlхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера дениз ● ЕРА, 8 НОЯБРЬ, 1984 ШУ. ● № 134 (7012). Мах 3 кеп.

ЙОВРГЙОАЦА ОКТЯБРА СЕРДАЛ

Щеча майдан тIа хинна военни паради цIейн демонстрации

Сийлахь - боккха Октябрь! Дерригача дуьнен тIа лоархIамера, адамий исторе чуьйкерда зама хьайийлла событи, из вайн хIаранена — шийн-ма-шийна цIей да цу дени ма дарра маIан дича, боккха, барттайна, дерриге советски халкъаш — вежарий вIашагIтеха, цхьа дезал а хинна белгалдоаккх вай воай сийлахь - йоккха Нана-Даьхе — лаьттан тIа эггара хьалхара болхлойн ахархойн пачхьалкхе хьахинна ди.

«1917 — 1984» — Октябра наькъагIа мехко хьабена исторически никъ бусташ йола уж цифраш 7-ча ноябре сийлахьча Октябра цIейн центр а хинна дIаэттача Щеча майдан тIа айъяьча йоккхача панно тIа дIаязъяь латт.

Мехка керттера майда боккъонца цIе я цу дийнахьа дIеча бесо — революце бесо, Советий Мехка паччахьалкхен байракха бесо цIийь.

Кремлевски лена тIа — мукъачен цхьатеррарчен союзни республикай герб юкъе йоалла СССР Герб. Мехо шершаду цар паччахьалкхений байракхий дарош.

Хьаьший трибунашка — Коммунистически партен Октябрьски революцен ветеранаш, гражданскиа Сийлахь-боккхача Даймехкен тIемий турпалаш, производстве хьалхалеттараш — промышленностен юрта боахамен къахьегамхой, Iилман, культуран бакъхий, деятелаш, космонавташ, доазол дехьара дукха хьаьший. Цига ба Советски Союзе аккредитоваьна йолча представительствашта керте латтараш.

Москвичашцей столица хьаьшашех чIоагIа, дIахьдаь тIоараш а тохаш тIаьц Коммунистически партен Советски пачхьалкхени кулгалхой. В. И. Ленина Мавзолейн центральни трибуне хьалтIабоал новкъостий **К. У. Черненко, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, М. С. Горбачев, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, Н. И. Рыжков.**

Кремле Спасски башне тIарча Куранташа иттазза гургал тох.

СССР оборона министра хьалхарча заместитело Советски Союза Маршала С. Л. Соколова рапорт хьаэц парада командующегара эскара инаралгара П. Г. Лушевгара, говра тIа вагIача цо бIуна гонахьа гобоаккх, параде дакъа лоацарий Сийлахь - боккхача Октябра цIей дакъала дувц. Цунна юха жоп луш вIаштта кхоьа: «Ура!» оал.

БIуна гонахьа гобаьккха ваьнначул тIехьагIа Мавзолея трибуне хьал тIа а ваьле, дош оал С. Л. Соколова.

* * *

Еррига майда екаю эзарий багара доагIача, низ болча «Ура!» яхача дешо, Артиллерийски салют ек. Йоккхийча тоший залашца вIашагIъуя Советски Союза Пачхьалкхен гимна оазаш. ГIа боахаш болалу бIу.

Щеча майдан тIа боал фатанчаши фанфаристаши — Московски военно-музыкальни училища кхебаьраш. 1940 шерагара йоаленна хьайоагIача къаьнарча традицегIа царна бехктокхамен сийлахьеи бокъо лу вай Даьхен столице парадаш хьалда.

Мавзолейна хьалхашка — М. В. Фрунзе цIерагIча военни Академе деша багIараш. В. И. Ленина инициативагIен цо ше дакъа лоацаш 1918 шера декабре йилла иа советски военни уйлан центрех цаI, вай деналеча Герзашцарча Низий командни надраш кхею боккъонца йола кузница а хинна дIаэттай. Цо арахийцача ворхI бIаь гаргтача сага Советски Союза Турпал яха цIи еннай.

ГIа боалаш болх В. И. Ленина цIерагIча ТIема-политически академе кхебаьраш — гIорбаьнача цIеча комиссарий тIулакх хьаллаьнараш. Эггара хьалхагIа из чакхъаьнкхараш арахийнар 1920 шера март бетта. Цу хана дениз хан-хинналхьа эскарен флотен мугIараш керттера декхар къонача тIемахошта идейни кхетам лургIа а долаш болча денале ча политически бIухошка хьалдуа академе.

Майдан тIа гIоала чакхбоал Ф. Э. Дзержинске цIерагIча военни академе, Советски Союза Маршала Р. Я. Малиновске цIерагIча бронетанкови бIун военни академе деша багIараш, В. В. Куйбышева цIерагIча тIема-инженерни академе мехка кхьанагIа йолча военни дешара заведене паради расчет.

Майдан тIа гIоалла гIа боахаш болх Советски Союза Маршала С. К. Тимошенко цIерагIча химически кхерамзлен военни академе, Ю. А. Гагарина цIерагIча тIема-фе академе, профессора Н. Е. Жуковске цIерагIча тIема - фе инженерий академе деша багIараш.

Шуй аргIагIа йоагIача колонна тIа инхо тервакю цIе седкъа тIабоалла кIайсийна байракх. Цунца боагIа Калининградски лаккерча тIема - форда училище курсанташ эсараш — дургбола флота эсараш.

Майдан тIа — парашютисташ - десантникаш, вай майра, тIъамаш дола пехота. Царна тIехьа боагIа Моссовета цIерагIча СССР КГБ Московски лаккерча пограничнаи командни училища курсанташ, форда гIашлой, Ф. Э. Дзержинске цIерагIча чурча бIун дивизе тIемахой. БIун тайпай винкалца военни параде дакъа лацар вай герзашцарча низашка тIема вIуданк дика Iоандош хиларах. Октябра доалахье хорае уж массаза а кийча хиларах партеген халкъаген рапорт далар сана лоархI.

Щеча майдо — даймехка исторе дукхача лоархIамерча событей тешо — къаьстта шаьра дагадоххий халкъа бIаргадайнараш, шуца цхьана вайна бIаргадайнараш. Иштта хIанз а Московски маьршача сиглалена кIал гIа боахаш боагIача тIемахой паради мугIарашка хьежача, шин - шегIа дагаух укх майдан тIа хинна вож октябрьски парад: 41-ча шерара турпала парад — кхы нийсагIа ала дешаш кордоагIаргдац.

Щеча майдан тIарча парадера боалаше а фронте ухар бIу — кхул кховдалла мара гаьна яцар из, Москваш юкхе вар моастагIа. ХIаьта духхьал цига, лайво къайлаьхача Подмосковья арешка, эггара хьалхара пархинг йоаккхаш хIама теха зашайр гатлеровски тIема машин.

Двигателий тато екаю майда. Гучайоал М. И. Калинина цIерагIча гвардейски мотострелкови Таманска дивизе тIема машинаш. Царна тIехьа боагIа фегара-десантни бIу. Уж чакхбаьлча гучабоал танкисташ, артиллеристаш, ПВО бIун зенитно - десантни подразделенеш. ТIема техника колоннана тIехьа чакхйоал тактически оперативно - тактически ракетий расчеташ. Вай партен Советски пачхьалкхенош, машар безаш бола арахьара политически никъ деррагIа чакх а боахаш, цу цхьан хинна тIегIертта чIоагIбу мехка оборошиина, Советски Герзашцарча Низий тIема денал — империализма агрессивни гIулакхаш юхакъуваш йола чIоагIа фактор.

Мавзолейна хьалхашка — вIашагIтехача военни оркестра мугIараш. Щеча майдан тIара военни парад чакхйоал. Цо дог тешадеш хьахьекхар советски Герзашцарча Низий денал, чIоагIал, моллагIча агрессора хIалакъеш хIама тоха уж кийча хилар.

ЦIе майда — Октябрьски цIейн дерриге керда картинаш кадрина тIехьа кадр йолаш гучаелха йоккха экран морг. Лира бесаш долча военни парада хотаметта, дог гIоздоаккхаш декъаш ащараш а йолаш, майдан тIа доал маьлха зIанарий мел бола бос чулаьца сийрда бесаш: дIайоалу столица къахьегамхой винлий демонстраци. Гуйран мехо колоннаш тIа теркаш а цIе стагаши транспаранташи, форд санна колоннашта тIагIоала лел знаш, массе тайнара бесаш долча шарий гирляндаш.

«Партий Ленина — шола баьраш—вежарий». Трибунашта хьалхашка гIолла йода сийлахь - воккхача Ленина портрет тIалатта машин, цуна тIехьа я «Ховстам хилба КПСС-а!» аха лепи дола дешаш тIалатта байрах. АргIанарча, КПСС XXVII-ча съезда практически кийчо еча хана чубенаб Советий Мохк. Майдано гIозаьнна кулгаш лестадеш тIаэц «Съездагара съездата — ленински наькъагIа» яха девиз. Парте из генеральни никъ хувцалургбоацаш хилар хьахьекхар цIей хьатIакхачале хьалхагIа хиннача КПСС ЦК октябрьски Пленумо.

КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела К. У. Черненко портрета кIал латт цун дешаш — «Парти бIубенна йода хержача наькъагIа — коммунистически кхоллами машарен наькъагIа».

Советски Союза Коммунистически партена боккхий доаца бех майдан тIа, дукхача оазаца доагIача «Урацаь» дIа а уш. Пионераца, байде "Мавзолея лагIаш тIа гIоалла урагIа а баде, партен пачхьалкхени кулгалхошта дIалу зизаш цIе баташи.

Социализми машарни вIашагIдаргдолаш дац. 1917 шера хIаьта хьахиннача Советски Россе машарех долча Декретаца хьайовзийтар ше. Цу октябра дийнахьа деца СССР пачхьалкхен политика а хинна дIаэттар машар лорабелга. Коммунистически парти, Советски пачхьалкхе массаза а хинйай, хурт а я халкъий машара, кхерамзленна, цхьана гIулакхаш лелаьдара деррагIа тIехьа латта хьинаре къовсамхой. Из боккъонца бакъдеш дола тешал — «Вашингтон пост» яхача газета корреспондента хаттарашта новкъоста К. У. Черненкос тийна ответаш, ООН Генеральни Ассамблея тIеххьарча сессе Советски Союзо ена миндативаш. Советски халкъ чIоагIа машар безаш хилар къаьстта хьахьенал Сийлахь - боккхача Октябра 67 шу дизара хетаьв Московски дийнача торжественни заседане а.

Къахьегамца чIоагIде машара гIулакх — шоай керттера декхар иштта кхетаду советски каха таханарча чоалханеча, американски администраце бехках кхераме кхохийдаенача хьалашка.

Щеча майдан тIа гIоалла йолх къахьегамхой колоннаш городо-турпало Московски Октябра луш дола рапорт а нийца: 1984 шера 10 бетта промышленносте къахьегама оасарле 2,3 процент лакхъеннай, продукци арахецарга бода мах 0,7 процент лохбаьб. БIаьш миллионаш сомий мехьа арахийцай продукци планал совгIа. «Сийлахь - йоккхача Ноталон 40 шу дизара — хьинареча къахьегама 40 кIира» яхача патриотически болама юкъе дакъа лоац столицерча ерригача боллой коллективаша. Массанахьа а дIакхоачаш баржа б «Сийн динали — къахьегама хьенока!» яха болам.

Вай болхлойн ахархойн пачхьалкхен символаша — Марсен Жlовнон — кул дакхкад иштта нура цIи йолча предприяте къахьегамхой колонна. Планал совгIа лоаладьча болатах цIера сийгаш а лелхийташ салют лу Октябра «Марсен Жlовн» яхача предприяте металлургаша.

ДIадаха ЦхьоалагIа май тIакхоачаш цу предприяте хиннаб новкъост К. У. Черненко. Болхлошца вIашагIкхийттача хана цо денна хьехамаши рекомендацеши де дезарий хьдда руководство а хинна дIаэттар московски металлургашта, мехкарча беррига къахьегамхошта. Белгала аьлча, Константин Устиновича хьалхадаьккхад производство техническаи кхы тIа а кийтьар къаьстта лоархIаме хилар. Из дищлургдоаца вIашагIкхстар хиннач тIехьагIа дIаякхача юкъагIа «Марсен Жовнен» коллективо дукха хIама - даьд шийна хьалхашка отталь декхар кхочашдара. Производство юха да а соцаеш чакхйоаккхаш йолча реконструкце керда лоархIаме этап — листаштен полосаштен йаьйха проматх ю цех бедх бе йоладийтар. Юкъе а йиха, толаме кареерзаеш я ниц боза сортопроматни стан, дукхха хьыйола автоматизированни агрегаташи установкаши.

ТIаккха юха а майдан тIа яьнача зиловски автомобилий татаца цхьана дет чу досс исторе тата. Нийсса кховатгая шу хьалха дар из. Дерригача дуьнен тIа гIоргаьвннар 1924 шера Октябрьски демонстраце сийрда - цIе басар хьекха йоза цаIьахтоаммит грузовни гучалар. Московски автомобильни общества ахкустарни мастерешка вIашагIъехкача цар хоам бир социалистически индустре керда дакъа — автомобилашьер — хьахилар.

Метростроевций колонна шийн вккал а хь кIтача транспорте «М» яхача клапа лоаллаха латт цифра «30»: лаьтта кIалгIолла унокал километраш наькъаш лохкарга цар 11 пятилетке. Уж кхоазагIа дакъа дукхагIа да цул хьалхагIа дIаяхача пятилетке дальхарел.

Советски халкъо Октябра луча рапорта тIа эггара оасарегIа долча мугIарех цаI а хинна дIаэттар БАМ-с яьнхача башха - дикача къахьегама коталонах бола хоам: цу IалаьмагIа бIаьхача наькъагIа чакхьяллалца шу хьаккаргIа йоаллийтай поездаш.

Щеча майдан тIа яц бамовски колонна, цхьабенна, Ерригсоюзни ударни гIишлон коллектив Октябра цIей дезде ший полномочни вникалаш бахнийтаб. Оаха къемаьл ду царех цхьанненга — Социалистически Къахьегама Турпалга Варшавский Иванага. Берригаа мохк хьеннр саха кхаьл дечо иштта Къахьегама Турпал воача А. Бондарен кулгалдена йола бригадаш Малхбоалехьарен Малибузехьарен вIашадухьала икшта йолар. Байкало - Амурски магистраль вIашагIа хоттаинйта эггара тIеххьара «дошо дакъа» цхьана IодилIар дотагIаш-соперникаш.

Вайна ма харра, долла хIема хоаш йолча статистико белгалдаьд: Москве керлача цIенош чухоашар даьгьада дувцаш хIара денна доллаш кхоач виъ бIаь гаргача сага. Из дикахетар ду царна цIеноц доча. ЦхьоалагIча комбината къахьегамхошен цар коллегашен. Духхьал заводской конвейер тIара доагIаше а столица керда кварталашка долх башха-доза цIеноц, хIаьта. Октябра хьатIакхочаш, ДСК-1 колонна тIарча транспарантаща бена ховмах, цу тайпара «никъ» баьб Крылатско ...йначча бIарчача градостроительни комплексо — мехка эггара хьалхарчо. Керда баха боагIа бинь заар дезал тIаэцаргба ... товнь планировка йолча квартираша ... Iеш. ... масе тайпара ...ча гIулакхашта лаьрхIа комплекс а— школаши детсадаши, поликлиникаш а тикаш а, общественни центри лаьтта кIалхара гаражаши — йолаш йолча дика тоаьча микрорайоно а.

Столица къахьегама гвардеца цхьан мугIарашка а этта, боккхагIболча новкъосташа нийс а луш, Щеча майдан тIа гIолла гIа боахаш йоагIа болхлой класса къона смена — профессионально - технически училищаша кхебераш. 202 городской училища а Москван халкъа боахама керттерча ...къе къона надраш телар. Шоай къахьегама вахаре болхача кагиркой динь даьгьах кхо дакъа да цига юкъера образовани йоаккхаш, балха професси Iомаеш, нравствени оамалех кхуна.

Дерригача халкъо йоакхо еш ва вайшига къона воахал.

«Дика мел дола хIама — берашта!» аха лозунг «Детский мир» яхача мехка йоккхагIболча универмага къахьегамхошта — хьдда балха программа. ЦIей тIакхоачаш къаьстта дукха дар цар де дезараш, цхьабакъда, продавецашта дунах дикахетар нара хилацар.

СССР Пачхьалкхен герба гонахьа хьоарзадьча кIи вayнй дошо зIанараш лийтача санна хет майдан тIа. Темирязевски района колонна йоагIа. Цун территоре тIа хьахиннай ший тайпара юртбоахама Iилман центр. Лаьттан бернат алсамдаккхарца дукха заденна дукха декхараш кхоачашдеш я А. Н. Костякова цIерагIча гидротехникан мелиорацен Ерригсоюзни Iилма-тохкама института коллектив.

Демонстрантий колонна тIа — хьадийлла дола доккха книжка. Укх шера мехко дезаир дерригача халкъа керда цIей. — знаней Ди. Вай мехкарча нахах кхоалагIа дакъа совгIа бераш дешаш ба тахан. Вlашии нийсдара дукха дагадохийтаргда вай: «прогресса ког-гIорталга» я яхаш кулгалхоша ювцача США 17 шерал тIехьбаьннача нахах 22 процент бераш дийша бац, шинъ ах миллион дола американски бераш вIалла дешаш а дац...

Дукхача наха юкъе, цIеча майдан тIа атта къоастала из къона воаца, дIатIахьежача кхычарел белгалагIа воаш сег. Воздвиженский Борис Васильевича даим а йхьа болх лелабьб — хьехархочун. Хьсха волавенна шийн куриййта шу даьлча СубарегIарча цхьан юртарча школе. Сайренашка цу классе шайл шоаза-кхоазар боккхагIа болча накаца чакхьаьлай занятеш — уж деша, наде Iомабей. Цул тIехьа дей Московски педагогически институте. ТIом болабелча опончене вода, котало ккиталца тIом беш хула. ХIаьта, хIанз кастта шоаттайа шу дуз из 124 йолча столицерча юкъерча школе хьехаш вола. Иштта тахьмийна а чоалхане йоаца а биографи. В. В. Воздвиженске хьехархочун къахьегам белгалбаьккхаб Социалистически Къахьегама Турпал яхача цIерца.

— Халкъа образоване советски система детIакъара еррига этапаш — са сай вахар, — йоах тхоца къамаьл дечо. — Цо таро хулийт шорла хIанзарча реформа боккхача лоархIама йиза мах бе. Бухсоцаш кхьачча цо лерхIар — шоай дагалатараши ховраши мехка зиламаша а хьаштаца а дIатаре кагирхошта гIо дар. ХIаьта, шено а йоацаш, цу дахкье боккхагIа лоархIам бар хьехархо ва — общества тешам бенна сег.

ГIадваха на со, сай дешархошта хьинаре вахара позниш, эттари дикагIа бола кхетам — Даьхенцара безам цар дегашка боссабе сай вIаштIехьдаьнна. Из биньдолгах со теш анса хьинхарашкара письмо массаза да — цар адресаша гIо ду мехка экономически географи Iомаде.

Бакъда, дукха я кагирхошто шоай низ, хьинар, хьаькъал хьагойта моттигаш.

Лакхи лелаю шийн байракх столица къахьегама къонало. Города хIара кхоалагIа вола къона болхло — коммунистически къахьетама ударник. Сийлахь-боккхача Октябра цIей тIаотташ 40 эзар кагирхочо кхоачашъяьй пятилетка дикъ шера планаш.

ГIадбаха, дог-уйла айенна ба Щеча майдан тIара нах. Цар уйла, дог-безам дика гучабоанкхин да цун тIа декача, даха а лела а вайна гIо деш, клаей муан. Тахан дар санна дола цIеIш долча хана а. ДIабаьна тIом санна, денал дошийта дезача зама а, массаза вай новкъостий хинна дIаотташ дола къаеш. IалаьматIа йоккха шийн майан долаш хIама да, цIей долча укх денош арадаьннача газеташ тIа СССР Пачхьалкхен премей лауреатаща юкъе, дерригашийн вахар иллена хетадаьча сага — Колмановске Эдуарда цIи хилар.

Къаьнарча Кремлевски пешта юхе дек иллеш. Ирча, дог-тешама, къахьегама, хьиара иллеш. Уж иллеш даьхаш тахан майдан тIа баьхарашта деза шоай лаьтта, хьаьмала къахьег цу тIа. Нагахьа санна вIаш хуле, царна могарда хьалха санна из лораде а. Бакъда, царна чIоагIа дагадоаллар—машар. Вайна массанена эггара хьамсарагIа дола из доп ше хьахиннача дийнахьа, Октябро дIаяздаьд шийн байракха тIа. Сийлахь-йоккхача революце 67 шу дизача дийнахьа а массаза сайна вай байракхаш тIа а вай дегашка я да из доп.

Щеча майдан тIара репортаж яьй ТАСС корреспондентана: М. БАРАТЯНЦА, В. ДЖАЛАГОНИЯС, Л. ЕРМАКОВАС, Т. ИВАНОВАС, О. МОСКОВСКЕ, С. САХНОС.

ЦIей дездеш я Нохч-ГIалгIайче

Грозне хинна къахьегамхой демонстраци

Вай мехка цIейшта юкъе къаьстта шийн тайпара моттиг дIалоац лаьттан тIа эггара хьалхара социалистическа пачхьалкхе хьахиннеча дено, къахьегаш волча хIара сага деза а кхоачара а долча Октябра цIейво.

«Даькъала хилба Сийлахь-боккха Октябрь» уж дешаш да планета массе а мIинге декаш. Массаза вай дог тохадолийташ. ГIаддуташ да уж, хIана аьлча Советий Мохк хьахинна, адамлен вахаре керда зама дIайолаьб Октябрь из болаьдаь. Цун хIара керда шу — из вай Даьхено коммунизмагахьа боаккха керда гIа ба.

Тахан, Октябра 67 шу дузача дийнахьа, ленински парте хьалхленца ше хьабенача наькъага доккхал деш юха а хьежаш, советски халкъ тешаме а бIубенна а дола шийн кхоаненга.

Сийлахь-боккхача Октябра цIей дикача толамашца дезду вай республике а. Тахан цун байракха тIа лелаш я йиъ орден. Из да Октябро хьабийллача наькъагIа 67 шера дегIайоагIаш хьаьнача Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта нарагIдийнача доккхийча гIулакхий вай партен советски пачхьалкхеноц чIоагIа мах беш хидар хьаькоихаш дола хIама.

Керда коталонаш яьха наькъабаьккхаб республика къахьегамхой таханарча Октябра цIейна а. Цунна дола тешаш да укх шера — пхийталегIча пятилетка дагIлагIча шера — итт бетта продукци маькала яккхареп нидеш дукхагIдола таймаш арадацарен заданеш хана хьалха кхоачашъяьча республика индустре денна рапорт. Планал совгIа Даьхенна деннад дукха мехкдаьтта, газ, мехкдаьтта химе продукци, машинаш, оборудовани, яйцачей кхачаши промышленноста продукци.

Оасаре а хьинаре а къахьийтад юрта боахама къахьегамхоша а. Дукха ха йоацаш хиннача КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленума решенеш, цу Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста К. У. Черненкос даьча къамаьло чIоагIа дегаш айдаь бола уж кхы а хьинарегIа къахьега кийча ба дIахо йодача хана.

...Сигале кхаьла я. Хьалхарча дийнахь а бус а кIезигкIезига, дийнахча догIан тIоадал я дIаланза. Бакъда, цIей дезде арабаьнна Нохч-ГIалгIайчен столице баха дукха нах демонстраци хургйолча проспекта тIа хьатIаухаш ба. Хоза кийтъай тахан город Грозный. ДIа мел хьежача гуш я цIе байракхаш, лозунгаш, транспаранташ, къаьстта хоза я демонстраци хургйола майда. Трибуна тIехьашкахьа гуш да дуние пролетариата баьччи В. И. Ленина доккха портрет, КПСС ЦК Политбюро члений портреташ, хьалхашкахьа — «1917, Октябрь» яха дешаш тIадола панно.

IуйрийIна итт сахьат доалаш латт. Трибуна тIа хьалтIабоал республика партийни, советски органий кулгалхой, парте, тIема, къахьегама ветеранаш, производстве хьалхалаттараш. Майдан тIа ек Советски Союза гимн. ДIадолалу цIей.

ЧIоагIа лехкача маршаца гIа ийбеш трибуна хьалхашка гIолла чакхбоал Грозненски гарнизона бIухой. ХьатIадоагIача шера дездерга еррига прогрессивни адамлено Даймехка тIем тIа Сийлахь-йоккха Котало яьккха 40 шу дизар. Из бирса тIом дIабаьннача тIехьагIа баь а хьалхийна а ба фашизм хIалакьярий къонгаш, къонгий кхолгаш, бола тахан социализм, советски яьха машаре къахьетам лорабеш бола советски бIухой.

Майдан тIа гучайоал байракхаш яхаш боагIарий колонна. Уж ба производстве хьалхалаттараш. Грозненски къахьегама сийлен байракхаш майдан тIа гIолла лелха ай а а ль чакхъяхара йола боккъо парга кхачай цIей сийна лаьрха хиннача социалистически яхье котбовларах.

Трибунана юхе кхоач вай эггара чIоагIагIа сий деш бола нах — Коммунистически парте, революце, тIема, къахьегама ветеранаш. Уж ба мехка сийлахьча исторе дийна тешаш, ерригача хьалонех чакх а бувлаш, шоай кулгашца из истора хьадаьнах.

Майдан тIа гIолла боагIа даьй къахьегама сийле дIахо кхахьа хийчлуш бола профессионально-технически училищай дешархой. ХIара шера республика профтехучилищаша бIаь совгIа профессегIа итт эзарнел тIех къона болхло кийчау. Къахьегама тIера йолаш я хьалкхуаш йоагIа вай тIехье.

ЦIаькха еррига майда сийрдайоал. Трибуна хьалхашка гIолла нийса гIа боахаш боагIа грозненски школьникаш. Царна юкъе ба тIехдика дешараш — Ленински комсомола сийлахьа гIулакх кхоана дIахо хьоргдараш.

Трибуна юхе гIолла йоагIа 67 шу дузача цIейн сийна городерча районашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхача Заводской района къахьегамхой колонна. «Сийло хийла социалистически яхье котбаьнцарий!» дог тIара доагIача дIайхача дешаца моаршал хетт района къахьегамхошка трибуне латтараша. Ура! Ура! Ура! яхача дешаша жоп лу цар шоашка хеттача моаршала.

Района ерригача промышленности предприятей коллективаша толаме кхоачашъяьй итт бетта плани Октябра дезача денна хетадаь тIаийца социалистически декхараш. Пачхьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа 1,2 процент лакхъяьй цар къахьегама оасарле, заданел совгIа маькала яккхий ворхI миллион сома мехах продукци.

ХIара къахьегама коллективна колонне ега я цIеча байракхашца, зизашца. Цар даь хьамсарча партей правительствена кулгалхой портреташ, плакаташ, транспаранташ, шоаш даьха къахьегама толамаш гойташ дола рапорташ. Хьалхарчарча боагIа дукха ха йоацаш шийн тхьаьа пхиъ шу дизар дездаьча Грозненски радиотехнически заводе болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхера нах. Районерча промышленни предприятешта юкъе хьаллара моттиг яккхарех царна еннай КПСС райкома, райисполкома, ВЛКСМ райкома карара кара тела цIе байракх. Уж толамаш доахача доагIIаш дола дикъа а лоацаш, хьинаре къахьийгад дукхача яхье хьалхалаттараш, новатораша. Царех ба литейщик Г. И. Пынтя, гальваник бригадир Н. И. Сергиенко, кхы дукха бараш а.

Хоза кийчъенна йола «Грознефтеоргсинтез» производствени объединенена чуйоагIача мехкдаьтта чакхдоахача, химически предприятей болхлой колонна кхоач центральни майде. Дегаш гIоздаьнна болаш, милеш доахаш, хахьараш деш таханара цIей дездеш ба уж. Шоаш тIаийца декхараш тIехьхоачаш а даь, дезача денна наькъабаьккхаб СССР 50 шу дизара цIерагIча химически завода болхлой.

Дегаш гIоздаьнна ба тахан Октябра цIейя сийна тIаийца декхараш толаме кхоачашдаь бола Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, производственно-товарни конторе, кхыча предприятей къахьегамхой.

Иштта дика кийчъенна колоннаш а йолаш трибуна хьалхашка гIолла чакхбоал № 7 йолча треста Грозненски монтажни гIишлой управлене, ЧИУС-а Грозненски вышкабетона конструкцией завода, СМУ-7, «Монтажтермоизделия» треста Грозненски специализированни управлене, «Грознефтьремонт» яхача ремонтно-наладочни предприяте, биохимически завода, «Чечингстройтранс» объединене, кхыча предприятей, организацей къахьегамхой.

Сийлахь-боккхача Октябра дезача денна хетаьча социалистически яхье кхиллагIа моттиг яьккхарех ба мехкдаьтта эггара къаьнагIйолча Старопромысловски района къахьегамхой. КПСС XXVI съездех цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш йизаш чакхъяхара тIагIертта къонсам лоаттабьча цар итт бетта план толаме кхочуш а яь, дика къахьегама совгIат кийчдаьд таханарча дезача цIейна.

(Чаккхе 3-гIча оагIа тIа).

ОКТЯБРА НАЬКЪАГIА — КХОЛЛАМИЙН МАШАРЕИ НАЬКЪАГIА

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 67 шу дизара хетаь 1984 шера 6 ноябре съездий Кремлевски Двореце хиннача торжественни заседане новкъоста А. А. ГРОМЫКОС яь доклад

Новкъостий!

ДIаух шераш, дIаух итташ шераш, хIьта дуьнен тIе тIехь - тIехьа дукхагIа ярташ латт 67 шу хьалхагIа Росси Сийлахь - боккхачу Октябрьски социалистически революце яьккха партIатони социальни нийсхони сабелгало.

Октябро, В. И. Ленина ма аллара, хьайиллай керда зама — «империализмах халкъаш мукъадахар дуьхьа, халкъашта юкъе хула тIемаш соцадар дуьхьа, капитала доал тIеракхоссар дуьхьа, социализм бахьа долаш къовсам доаттабу зама».

Дуьнен тIа эггара хьалхара социалистически паччахьалкхе хьахиина ди советски нахаца цхьана дездеш белгалдоаккх социалистически мехкий халкъаша, деррига прогрессивни адамаша.

Воай революце шу дездеш, чIоагIа гIаддаха хам бу вай В. И. Ленина, российски пролетариат историческу кхоалонга кхоачаяь большевикий парти хьакхеллачун хьаькъален деналеи.

«БIарга чулоацалургIоацаш йоккха я, — белгалдоаккх К. У. Черненкос, — Ленина вайна йита тIехьале. Из — вай паччахьалкхе, Советски Социалистически Республикай Союз. Из — къовсаме деналах чIожгIьена парти, Советски Союза Коммунистически парти. Из — ханаца техка обществана революционни эргало яра теории методологии». Нийса, кIоарга чулоацам бола дешаш.

Ха — бакъ вола, оабевиш беш воаца судахо. ТIаккха цо хьахьекхад, историе лелама, деррига халкъий кхелашта революцегахьа ухаш тIехь-тIехьа бокхагIча инсаца воздействи мишта ю.

Льыттан тIара цхьаккха мийнг корайоагIаргъяц Iаьдал къахьегача халкъа бедоалаш, сага сага эксплуатаци ца еш, деррига рузкъа халкъага долаш бола мохк дуьнен тIа болга нахаца ховш. Духхьал цудухьа да Москверча Кремлера доагIа хоамаш тIоа сегача санна сиха деррига дуьнен тIа дIакхастар.

Вай заман байракх а хина дIаттай Сийлахь - боккхача Октябра идейши гIулакхи. Дерригдуьнен - исторически лоархIаме из хилара дола къьга тешал — реальни социализм чIоагIъилар, марксистско - ленински Iилман теори йиаза хьаьлацар. Адамий къахьегамон кхетамон хьакхеллай социальни нийсхо, Iаьдал боккъонца халкъага дола, нахьа материальни духовни хьал-таро тIа-тIа дукхагIа лакхъеш бола общество.

СССР-е социалистически общество дегIаухача кхьагIа хьа а хиина, вIашт Iехьъьнъьней керда исторически общность — советски халкъ.

ЧIоагIденнад вахара — гуманизма, коллективизма, вIашш новкъостал дара, цхьана гIуллахаш леладара эггара сийлахьа законаш долча вахара социалистически хьисап.

ХIьта вай мохк-м цхьаь мичаб. Турпала низ а хиина дIаттай дуьнен социалистически система.

Социализмо тIехь - тIехьа йиззагIа хьаелл ший кхоачалургIоаца таронаш капитализмаца нийсийча ший йола принципиальни совленаш. ТIехь - тIехьа боккхагIа хул безам тIаозаш бола цуи, масала, мах бань варгвоацача исторически опыта низ.

Общество дегIаухилга болхлой класса, къахьегача деррига нахьа аьттув хургболча оагIорахьа лостадаьд вай революце. Дец порядка тIа оттадаьд цо вай ханара лоархIамегIа йола социальни проблемаш практически къоастаелга. Цу «хьинареча исторически балха» толам балара аьттув болашагIа дола хьал долга хайпад В. И. Ленина миллионаш бола къахьегамхой «социалистически творчествана тIабердабар».

Белггала исторически никъ хьабенаб советски халкъо Коммунистически парте хьалхленца. Из — дукхача адамаша нердадараш лахара, къовсам лоаттабара, хьинар ца кхоадеш къахьегара никъ. Цу нахьъо вай мехках низ бола социалистически паччахьалкхе яьй.

Къовсамаши халонаши дайна чакхдаьннад вай халкъ, боарам боацаш йоккхий духьаленаш нагьяьй цо, цхьабакъда, ше хержача нахьа тIара-м дахьинадац из е цIаккха дарг а даа! Ший иразше хьакхелла халкъ эшадулургдолаш бола низ дуьнен тIа бац.

Ленина сийлахь - боккхача парте дIаккуал вай. Марксизмана - ленинизмана тешаме хилара, таханарчеи кхоанарчеи ден бIарзагIа йола проблемаш къоастанрца Iилман ларда тIа бахьбаь, реалистически никъ лелабарах латт цун гIулакхий ерригача сфераша толамаш доахаргхиларах бола тешам. Боккъонца из бакъдеш дола тешал — вай парте политически никъ, кхолламийн машарей никъ дIахо творчески бIьахий баь йола КПСС ЦК февральски, апрельски, октябрьски (1984 ш.) Пленумий решенеш.

I. ДегIаена социализм тоаяр — Октябра гIулакх дIахокххахьар

Новкъостий!

Деррига исторически бустамашна гIолла бIубенна сиха урагIбахаб Советий Мохк Октябрал тIехьагIарча хана. Капиталистически, феодально - патриархальни порядкашкара — дуьнен тIа эггара хьалхарча дегIаенача социализма обществага кхоачаш; экономически тIехьадисачара — индустриальни Iилма - технически прогресса хьалха латтача рубежашка кхоачаш; къамашта юкъе лаьттача довнашкарен Iазапигарен — халкъий цхьоагIонгеи вежарашка долча доттагIалгеи кхоачаш; адамаш боккъонаш айнен йоазув - дешар ца ховшы хинначара — боккъонца йолча паргIатонга, товеннача культурага кхоачаш — ишта ба Iалаьмате лоацача исторически хана Октябра Мехко хьабена никъ.

«Дийна, творчески социализм адамашта доаш хьакхелда хIама я,» — яьхад В. И. Ленина. Социализм толаме хьакъюкургъяц вай Iоаньча ерригача опыта эггара кIоаргагIа анализ яра ларда тIа мара.

Цу опыта теоретически малам дарон из яшхарон йиш хилийтар партета воай дIахьалхашкахьа ухаш дIаихача хана мохк дегIаахара кийчдаь доккхий толамаш деп повестка тIа оттача рубежашта вай геттара гаргадаха хилар бакъде. Цар Iалашде деза вай общество социальни, экономически, Iилма - технически прогресса лаккагIча лагIа тIа йоаккхилга. Ишта ба вайцига хьалхь социализм эргалькха тоаяр аьле вай цIи йоаккхаш долча цу Iалаьмате доккхача гIулакха дийна хьоаса.

Духхьал цунна тIаерзаль я хIинa парте уйла, цун практически гIулакхаш.

Духхьал из да КПСС XXVII съезд кийчъяра беча балха, партийни программа кердача редакце тIа беча балха ларде уллар.

Парте цу керттерча теоретически политически документашка органически бувзам а болаш кийчдеш да шийтталагIча пятилетке 2000-ча шерага кхаччалца йолча ханен экономически социальни дегIаахара керттера лостамаш.

Парте хургйолча съездо советски халкъа лургья социалистически общество дегIаахара хьадда, йIаьххача ханара перспектива, коммунизм хьалъяра бIарзагIа дола дешаш къоастадара тIадерзадергда из.

Нагахьа санна керттера дешаш хIанзарча этапе парте уж оттадечча тайпара белгалдича, укх тайпара да уж.

Экономика дакъе — карагIдийна толамаш дIачIоагIдари дегIанхувлари, цун динамизм дукхагIа хилийтар, общественни производствана интенсификаци яра, Iилманеи техникаеи кердача карагIдьннарий ларда тIа из кхы тIа а кийчъяра проблемаш хьинарегIа къестаяр. Халкъа боахама ду доал тоадар, къахьегамхой творчески инициатива шерагIа дегIанхувлар. Балха ерригача участкашка сакхетаме дисциплинеи организованностеи чIоагIъергйола гIулакх дар. Советски нахьа хьал-таро хаддaнза лакхлулга Iалашдар.

Социально - политически дакъе — парте халкъеи цхьоагIо, болхлой класса, колхозни ахархой, интеллигенце цхьоагIо массаза а чIоагIъяр. СССР къамийн народностийн доттагIал чIоагIдар. Социалистически государственность эргайоахаш тоаяр, вай вахара демократизм кIоаргъяр. Партийни паччахьалкхени аппарата гIулакхашка ленински стиль чIоагIъяр. Социальни нийсхон принцип лоарзагIа ца йовлийташ чакхьяр, социалистически законность чIоагIъяр. Вай морала, вай вахара хьисапа дикалашта хийра долча гIулакхашца компромисс йоацаш къовсам дIоттабар.

Духовни дакъе — советски халкъа интеллектуальни потенциал йIаьхий яр, Iилма, образовани, культура, искусство дегIанхуьлара, советски нахьа марксистско - ленински мировоззрени хилийтара, идейни чIоагIалча, лакха нравственность, патриотизм, пролетарски, социалистически интернационализм хургйолча уйланца царна кхетам балара хадданза йоакхо яр.

Дуьнен халкъашта юкъерча гIулакхий дакъе — социалистически содружества мехкий кхотадалар чIоагIдара, дуьнен социализма дуьнен халкъашта юкъера позицеш чIоагIъяра долла хIама дар. Вай хахарча деррига революционни, прогрессивни низашцара солидарность чIоагIъяр. ТIеми кхерам юхатохарави дIабаккхаран, халкъашта машар Iалашбара де йиш йолаш мел дола хIама дар. СССР кхерамале бIарга са санна лораяр, мехка оборонни низ чIоагIбар.

Уж декхараш кхоачашдеш вайна карагIдийнараш доккхий хIамаш да. Дика хувцамаш хиннад общественни вахара деррига доакъошка. Керда а даьннад, дукха чIоагIагIа а хиннад мехка производительни низаш. ТIа-тIа дукхагIа лакхлу къахьегама овсарле. Йоккха экономически эффект ениай порядок, организованность, дисциплина чIоагIъяра чакхдаьхача гIулакхаша. Лакхъеннай хьадеча товарий дикал, гIулакхаш дикагIа ду бахача нaха.

Iалаьмате дукха хIамаш дувц укх тайпарча цифраша. 1970 шера дена 2,3-за дукхагIа хиннад СССР къаман рузкъа. Болхлойи гIулакхерча нахьен юкъера алапи цу юкъа цхьан ахаззеи дукхагIа хиннад, хIьта общественни потребление фондаш — шозза совгIа.

КПСС XXVI съездо карарча пятилетке царна а, хIьта ишта кадраш кийчъяр, беррийи дарбани учрежденей сеть дегIайоалаяр, чуIе цIенош хьалдар, дукха кхыдараш санна долча а хьоккамашта ена заданеш толаме кхоачашъеш я.

ХIьта укхаза деш дола къамаьл хьахиннача, нахьа санна доккхийча хIамий хьакъехьа да. Укх пятилетке юкъера образовани йоаккхаргъя 24 миллион болча нагийча нахен мехкарашеи. 10 миллион сага йоахаргъя вузаши техникумаши. ЧуIеча моттигий хьалаш тоаергда 50 миллион болча советски наха. ТIехь-тIехьа йиззагIа кхоачамбу эшача товарашцеи гIулакхашцеи, образованеца а могашал лоралпа а, социальни Iалашоаша.

Белгалдаккха доагIа, массане а хоатташ долча дукхача товарий маьхаш лохдарах бахача наха тоъал гIойле яьнна хилар. Халкъа образоване болхлошта алапеш лакхде доладаьд. Бераш долча дезалашта новкъостал дара чакхйоахаш йоккхий мероприятеш я.

Статистикаца кхоагIа а лелаеш, советски нахьа реальни доходех йола даьнеш геттара лохъелгеи цу цхьан ханна буржуазни вахар, вIалла эхь а ца хеташ, хоадаь хьаувтIаделгеи дешаш бараш ба малхбузехьа. Вай мехкарчеи малхбузехьарчеи къахьегамхой ахчан доходаш механически вIаши нийсъярца уттаеш и аргументаци. Из-м мах Iехабе гIерташ леладеш хIама дар. Хьоахадаш Советски Союзе общественни потребление фондаш хилар, товарий керттерча тайпий маьхаш цхьатарра латтилга. Ишта кIира хьоахадац, кхетадеш мадарра, чуIеча цIеноехи коммунальни гIулакхехи дуьнен тIа эггара кIезигагIа мах боаккхилга, мах боацаш медицински гIулакхаш делга, мах боацаш дешийтилга, дукха кхыдола хIамаш.

Е, ард вай, американски дезала дохода цифра йоалаю. ДIатIахьежача тоъал йоккха ма хетий из цифра. ТIаккха цунна тIехьашка латтар фуд? Цар мукъагIа, миллионера доход хьаац, хьабе болх боацачоа телача мискача пособеца вIашкатох из, тIаккха цунех хьахулаш хиннай юкъера доход оалаш яр. ТIаккха, хоаттаргда вай, статистика ишта тIакIалтIахьарах фу пайда хул, официальни Iаьдалаша шоаш бакъ а деш, къе бахача 35 миллион болча американцашта? Кхетадеш да, цу тайпарча бухгалтереца уж кхоабалургбоацилгеи бIоахбудургбоацилгеи.

Дагадоххарах аьлча, царех хIара вуьлагIвар хIаьшара администраци тIаехачул тIехьагIа нийсвенна цу категорец. Цу гучахьарча факто ше дувцаций дийх дар?

Капиталистически «гIойленашта» тIехьашка — къахьегама таронех бахьа нтташ миллионаш нах. Хаттар отт — фу общество я из, фу общественни строй я из нахе болх бале, хIьта долче, нахара эшар дала низ ца кхоачаш хилча?

ЦхьаькХа цхьа масал. ЧуIеча фуонах цел мах бала беза къахьегамхой? Кхетадой оаш, юкъерча американски дезало дIаухийтачох кхоалагIа дакъа духхьал цунга дода. Америка вIашагIххийттача Штаташка вIалла тховкIийле йоацаш виъ миллион саг ва. Из пропаганда яц, боккъонца долаш дар да.

Социальни нийсхо я а яц е хила йиш а яц адамал доапача капитала дуьнен тIа. Къахьегара йола боккъо, фусаман салаIараи йола, мах боацаш медицински гIулакх даран дешараи йола боккъо санна долча социализмана карагIдьннача реальни хIамашта духьала оттаде хIама дац цун.

Халкъа хьал-таро лакхъяра дешаш — КПСС-ен Советски паччахьалкхенон хаддaнза йоакхо еш дола хIамаш. Боккъонца дог тешадеш хьахьокхаций из укх шере дукхагIа хиина мехка ерригa къаман доход социальни гIулакхашка дIайохийтар хьаро.

Дикахетар да де йиш яц карарча пятилетке товарооборот эггара дукхагIа лакхъенна хиларо а. Дукха хьа йоацдаш а тIехьа дефицитни хиина дукхий товараш, мадарра аьлча, мел эш хьаьна долаш да. Цхьабакъда, тIехдикен эшшача ассортиментех товараш рыпкана лоаттадара проблема къоастаяра гIулакх хIанз а мела дел.

Комплексни программа я хIанз кийчъеш халкъа эша товараш дукхагIа хьадараи гIулакхаш дара система дегIайоалаяран. Из чакхъяккхар — халкъа боахама деррига доакъой, халкъа депутатий Советий, хIара къахьегача коллектива декхар.

Экономикере гIулакхаш тоадалар айхха дувзаденна да КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) цул тIехьагIа хиннача Пленумаша кийчдаь гIулакхаш чакхдахар бахьан долаш вай вахара юкъедахьача дикача хувцамаща. Цу гIулакхий маIан сенах латт аьлча, из латт, вай общественни строя таронаш, къахьегамхой дийна творчество оарцагIъхарах, производствестверча гIулакхашца цар дас санна лелабу никъ чIоагIбарах, доалдеча хьинарегIа дакъа лацарах.

Деррига халкъо къобальни хьаллоацаш тIийнар бехктокхам лакхбаре, къахьегама, производственни, паччахьалкхен дисциплина чIоагIъяра тIаерзаь мероприятеш. Из никъ лоарзагIа ца боаккхаш чакхбоахаргба парте.

Сакхетаме, цIенача дег тIара, дика вIаштIехьдаьккха къахьегар — из хила дези моллагIча участке болх беш из вале а, советски сага вахарах дIакъоестаде йиш йоаца дакъа.

Мел ца болийташ теркам тIалоаттабергба цIенача дег тIара беча балха еш йола материальни моральни стимулаш эргалъа тоаяра, наха дIадоладаь творчески гIулакхаши новаторстви ма могга хьаллацара, социалистически нахь вIаштIехьйоаккхилга тоадара. Цунца цхьана дIахо лакхлургда кадрашкара хьадехараш, чIоагIдургда боккъонца къахьега ца ловрашта воздействи яра деш дола гIулакхаш.

Вай строях шийх доаккаш долча социальни нийсхон гIулакхаша дIадех къахьегама боаремеи потребление боарамеи цIенхаштта тIахьожам лоаттабар. ДIа-са нийсдеш кхоачашдара къахьегарга хьежжа хилийтара хьакъехьара социалистически принцип практикала кхы а хьакъьалагIа а йиаза а юкъейоалаяр. ХIаранега кхоачар хила деза юкъарча гIулакха юкъе цо лоацача дакъага хьежжа.

Из принцип боккъонца чакхъяха еза. Из дулургда аьнна дог даха а йиш яц, кхетадеш да, деррига деш мел дар наха дIадовзийташ ца хилча, цу балха юкъе берригача къахьегамхоша шерра дакъа лоацаш ца хуле. Цхьаккха хIама дац нахьа политически опыта, моллагIча тайпарча а доал ца даран мелалаи цар принципиально а машар боацаш а еча духьален метта дIаоттаде.

Парте нийса къестадаьд социально - экономически прогресс доахаргдолча кердача толамашка долха наькъаш. Уж латт общественни производство дегIайоалаегга сихдарах, дегIаахара интенсивни факторех ма мишта чIоагIагIа пайда эцарах. К. У. Черненкос кертагIдоаххача тайпара, «халкъа боахама эффективность лакхъеча оалангара хувцамаш де деза шийтталагIа пятилетка чакх а яналехьа».

Производствана интенсификаци ена ховдам беш дола хувцамаш делга Iалашдар из духхьал боахама декхар хиина ца Iеш. Iалаьмате лоархIаме политически декхар а да. Из ба хIинна вай кхьачача дегIаахара лагIа тIа вай социалистически общество мел дегIаена я хьахьолаш бола хьоахам.

Духхьал ишта мара йиш яц вай цхьан ханна мехка экономически низ совбаха, цун обороноспособность тоае, халкъа вахара хьал лерра гIа дIахо дегIаухилга Iалашде. Духхьал цу новкъа лахача мара йиш хургъяц вай дуьнен экономикера вай мехка позицеш дIахо чIоагIъе, хIьта из вай паччахьалкхенна чIоагIа эшаш хIама да.

Кхетадеш да цудухьа, эффективности дикали бахьан, къахьегама овсарле лакхъяра къовсам лоаттабар хIара советски сага дийза даргдоаца хIама а цуи патриотически декхар а хилар. Нагахьа санна ленински дешашца аьлча, гIулакха маIан латт «юкъарча къахьегамо хьалха деш хиннача диканагIа хьадарах, деррига маьха хьалхарчул даргегIа хилийтарах, хьалхарчул дукхагIа хьадарах».

ДIахо дIахьалхашкахьа даха, доккхагIа хIамаш карагIдувла, вайна массанена ма харра, йиш хургья алхха тIа-тIа дегIаухаш латтача Iилман техникан юхателараш, принципиально кердача машинаштеи оборудоваеи разработка елгеи арахецилгеи, прогрессивни технологи шолгIараала а лувцаш.

Тахан Iилман - технически прогрессаца цхьана гIа а боахаш дахар да халкъа боахама деррига доакъош лакхача технаша, электронно - вычислительни техникаца, роботаша, микропроцессораша, хьовзальччахьа ластача производственни системаша Iалашъяр.

Дукха дуьца эшаш а дац вай Iилмана укхаза мел шера аре хьаелленнай а цудаьнъе цунна тIабеж бехктокхам мел бокха ба а.

Эггара хIанзарча ханара техника хьав дагадохаргара из шерра производствана юкъеяхьарга кхачча бола никъ сихагIа бергбола хIама дар — из да таханарча дено дIадехар. СихагIа дIанохха еза инерци, кердачун дакъера консерватизм.

Тахан экономикана хьалхашка латтача чоалхане дийрзача декхараша дIадех управление формаш а методаш а керда хилар. ТIехьарча шерашка дика тоабеннаб цу дакъьера болх. Керттера социально - экономически проблемаш къеста яра дикагIа пайда нийбу доакъой а моттигашкарча а управление органий инициативах. Шерра чакхйоах майрре, дика уйла а еш уттаь экономически эксперименташ.

Демократически централизма ленински принцип творчески чакх а йоахаш, парте дIахо а чIоагIъергъя централизовании управлении планировании, цунца цхьана шерьергья предприятей, халкъа депутатий моттигерча Советий боккъонаш, лакхбергба бехктокхам, ма хулла цхьантардерга доакъойн регионийн хьашташ. Оалаш тедаргда моллагIча тайпара йийна а гучаволача ведомственностеи шоаш баха моттиг мара кхыдар ца лархIа гIертарен уйлай.

Бухсошача кхьчача декхар латт, производства социалистически способах йоаххача гIойленех ма могга дикагIа а бизза а пайда ийбе таро хулийтаргйола управление система хьарах.

ХIанз а вIаштIехьдаьвадаш деррига де лерхIаш хиннараш кхоачашде. Геттара дукха да кхоачаш ца дарпаш. Промышленноста деррига доакъош дац ритмично болх беш, поставкай планех лоархIадеш. Дукха да юрта боахама, агропромышленни комплекса деррига доакъой эффективность лакхъяра. Капитальни гIишлош хьалъечар гIулакхаш тоадара де дезараш. Из да Iалаьмате лоархIаме халкъбоахама декхар.

Цунна дувзаденна да карарча шера а цхьайтталагIча пятилетка а планаш толаме кхоачашъярах бола. Боккха бехктокхам хIанз партийни, советски, боахама органашта, ерригача къахьегама коллективашта, хIара болхлочоа тIабужаш хилар.

Новкъостий!

ЦхьайтталагIча пятилетка диъьлагIча шера план — вай экономика дегIаахара лоархIаме этап. Дукхача дакъе юхейисача юкъа беш болча балхах хьахуларех тийша я цун юкъара итогаш, хIьта долче, дIахо йодача хана кхы а чоалханегIа а доккхагIа а дола декхараш кхоачашдара йола лард.

Октябра цIейна кердача къахьегама толамашца наькъаух советски нах. Дукхача промышленни предприятешка, шоаш тIаийдаь социалистически декхараш кхоачаш а даь, планах лаьрхIачул совгIа лакхъьй къахьегама овсарле, лохдаьд продукцега дIадоахар, поставкай дисциплина чIоагIьяьй. Ханал хьалха кхоачашъяьй хий бетта йола промышленни продукци арахецара задане.

На доккха цIей хьатIакхоачаш цхай шера йола планаш кхоачашъяьй зьараш болча къахьегамхоша мосвичаши. Царех ала йиш я — болх дика баьб, столице бахча наха бе ма безара.

Иза болаш йоагIа Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 40 шу дизара сийна йолаенна хьинареча къахьегама вахта.

Вай боккха къахьегама толам баьккхаб цIей хьатIакхоачаш латтача деноша — ханал хьалха бидда баьхнаб Байкало-Амурски магистрала кертера никъ, берригача трасса тIа балха поездаш йолденнай. Хьайиллай Малхбоален СибарегIени ГаьмарЧа Малхбоалени производительни низаш кхы а дикагIа дегIаахара, цу Iалаьмате йIаьхийча края Iалама ресурсаш боахама оборота юкъеяхьара керда перспективаш.

Из Iалаьмате боккха лоархIам бола событи я. Цу тайпара дола хIама дулургдац духхьал белаж шера йолча, материальни духовни низий запасаш Iалаьмате йоккха йолча мехкага мара.

Из хIамий даьд шийн таронех бIубенна долча халкъо Iалаьмате халача хьаланна боккъонца йола турпалал хьахьекхар БАМ биллараша, ала йиш йолаш да, цар кхоанега бода никъ биллаб аьнна.

Вай халкъо барий ала дешаш ба кхашнех фермашкеи цIенача дег тIара тIаргIертта къахьийгараш, ерригача агропромышленни комплекса дика вIаштIехьбаьнна болх белга Iалашдьраш. ХIанз хьувкъам чубара балхаш дахьинича хана, эггара хьалхара декхар да чуденар лорадар, юртбоахама продукци из эшаш барашка йиза дIахоачилга Iалашдар. ЛоархIаме да доахан толамца Iаьгара дахар, пятилетка чакхйолача шере лакха хьунккам чубара мел эшар кийчдар.

Укх деношка хиннай КПСС ЦК Пленум. Цига ше къамаьл деш, мехка хьалхашка латтача эггара лоархIамегIча декхарий анализ кIийлен тIа К. У. Черненкос белгалдаьккхар, юрта боахам дIахо дегIайоалабара, гарантированни кхачан фонд хьара йола керттера фактор лаьттошта мелиораци яра шеррача масштаба программа кхоачашъяр хилар. ХIанзарча хьалашка парте аграрни политика дегIайоалаяргахьа а конкретизаци эргахьа а баькка боккха тIа ба Пленума решенеш.

Вай строя кхоачалургйоаш йола резерваш я нахьа социальни хьинар. Духхьал инициативий дегIайоалара, къахьегамхой Iалаьмате йоккхача творчески потенциалах пайда ийбара тIадерзадаь да социалистически демократи эргалькха тоалра парте чакхдоха гIулакхаш.

Укхаза эггара хьалха теркам тIабохийтар да вай общества сага луш йола шерра боккъонаш йизза кхоачашъяр, цар чулоацам кхы а кIоаргбар, гражданаша общества а паччахьалкхен а гIулакхашта доал деча геттара раьза болаш дакъа лоацилге Iалашдар.

Цудухьа да парте тIа-тIа дукхагIа теркам тIаухийташ хилара эггара хьалха социалистически халкъа Iаьдала органаш йолча халкъа депутатий Советий дерригача лагIашкарча социалистически демократе таронех дикагIа пайда эцар а. В. И. Ленина белгалдаьккхача тайпара, деррига Iаьдал Советашка хиларах дола «формальни декреташ арадахарах кхачам бац...» кхы тIа де дезар да гIулакх практически тоадари халхашахьа хIара денна беча управление балха тIахьожам лоаттабар».

КПСС ЦК апрельски (1984 ш.) Пленума решеней маIан латт Советий балха керда импульс яларах, цар къахьегамхошцара бувзамаш чIоагIдарах, социально - экономически политика чакхйоаккхачара цар лоархIам лакхбарах.

Вай вахара эггара тайп-тайпарча доакъошка социалистически демократи кIоаргъяра боккъонца бола никъ ба управление органий ерригa система, паччахьалкхен аппарат эргалькха тоаяр, халкъа тIахьожама, профсоюзий, комсомола, кхыча общественни организацей болх тоабар.

Мехка доал деча къахьегамхоша дакъа лацара йола эггара шерагIа йола таронаш хьаелаву социалистически общества кIийлен тIара ячейка йолча къахьегама коллектива боккъонаш шеръярца дувзаденна.

Опыто хьахьокх, къахьегамхой коллективий демократически потенциалах биззача бустамах пайда эцаро боахамий гIулакхаш тоадеш хилар, гIо ду социальни денаш эффективно къестаде, лерттIа йола моральни климат чIоагIъе.

Советски нахьа сакхетамаш цар идейностах доаккха творчески низаш хьалхьоадара тIаберзаб ба парте бу духха саьнаш дола идеологически болх. КПСС ЦК июньски (1983 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа дIахьача хано боккъдаьд цо тIайийца решенеш чIоагIа лоархIаме хилар.

Кхетам баларен пропагандан ерригача средствах эффективнегIа пайда ийбе бола баьб мехка хьалхашца латта экономически, социально - политически, дуьнен халкъашта юкъера декхараш идеологически Iалашдара. Уж кхоачашдеш, парте лерхI, керда сага кхевар на доарахIаме декхар хинна ца Iеш, общество массе оагIора дегIаахара хилагза даргдоаца хьал да, аьнна.

Марксизма - ленинизма идеяшта доазув доацаш тешаме йолча болхлой классон колхозни ахархошеи къовсам беш йола воздействи ю халкъа духовни вахар дIаьхий дара, коммунизм хьалъерий эггара лакхера моральни принципаш хьалра.

Мах бань варгвоацаш ба цу даькъера образование, культура, — литература, искусства лоархIам. СССР яздархой Союза Правлене юбилейни пленуме къамаьл деш К. У. Черненкос кертагIдаьккхача тайпара, парти тийша я, Октябрал тIехьагIа хьахиина къахьегамен культураи низ бола союз дIахо йодача хана а чIоагIлургхиларах, советски интеллигенце дIахо йодача хана а совдоахаргхиларах дегIаена социализма эргалькха тоаяра хьакъехьарча юкъарча гIулакха юкъе ше лоаца дакъа.

Советски нах хьежаш ба, хIьта из ишта хила дезаш а да вай общества духовни вахар дIахо йодача хана ший деррига сьцнаца, ший дерригача рузкъаца, ший деррига дозалца, ший ерригача сердалца кхы а чIоагIагIа лепаргхиларах.

Къастта а теркам тIабохийт вайцига кагирхошта хетам балара. Укхазара хьадоагIаш да парте кагирхой Iалаьмате чIоагIа йоакхо ещ хилар. Къонача новкъа хьалхашка хьийнийле я массе а оагIорахьара саг дегIанхувлара эша таронаш.

Ма цецвалал ергаш я укхаза капиталистически обществерча къонача нахьа кхел! Цига цу общества ерригача социальни складаца ийрчадовз, айшаш ду къоначa нахьа дегашта, эндийча низа культ Iомаю царна, милитаризма уйланца кхабу. Из теори а йоацаш, практика я.

Нийбар — на да буржуазни морали правилаш къобалъеш воацачунна тIемхоачар. Хало оаза езаш хул машара, вахара тIехьа, ядерни тIема кхерама дуьхьала бола къона нах а. Уж хIамаш хIара деннара а хиина дIаттад.

Социалистически капиталистически системашта юкъе идеологически къовсам болча хьалашка парте даим бIарглохх советски нагирхой идейно - нравственни, классови, къахьегамца чIоагIбенна хилара дешашка. ХIьта кIоаргга хила доагIаш да, юкъарчеи профессиональни школа реформа яра болх боккъонца деррига халкъа гIулакх хинна дIаоттар.

Вай безам ба вай кагирхой идейно чIоагIа, граждански дегIабаьхка, къахьегам безаш болаш, даьхен кхелах бола бехктокхам дIатIаьца могаргдолаш, Октябра гIулакх сийленца дIаходаьхь кийча белаш бIаргго.

Советски кагирхоша, цун деналеча авангарда, парте тешаменa гIонча — комсомола шоай сийлахьча гIуллакхаша бахьбу шоайх беха бола тешам.

Доккхийн бехктокхамеи декхараш латт вай мехка хьалхашка. Советски нах дог тийша ба: коммунистически парте кулгалца уж декхараш дика кхоачаш а дергда, хкача гIерташ белгалдаьхарашка а кхоачаргда.

II. Ленински арахьара политика котъяккхар духьа

Новкъостий!

Историн юкъе событи норургьяц, Сийлахь - боккхача Октябрьски Социалистически революце санна, ишта чIоагIа дуьнен политика къоарсам юхадерзадаь.

Дуьнен халкъашта юкъерча вахара авансценага гIа баьккхаб халкъий массаша, царех шоай кхела дай а хинаб.

«Большевикаша, — белгалдаьхад В. И. Ленина, — хьаду боккъонца кхычa тайпара дуьнен халкъашта юкъера гIулакхаш, деррига доал латтача халкъашта империалистически доал тIеракхосса таро а луш». Машарах долча ленински декрета хана дена машари социализми нха понятеш шоайла къесташ яц.

В. И. Ленина хьаьлча советски паччахьалкхен арахьарча политика юкъе цаIаш хинна дIаттай Iилман коммунизма теории котъяьнача социализма практикеи, пролетарски интернационализма принципаши тайп-тайпара общественни строй йола паччахьалкхенаш машаре цхьана яхари. Из политика а машара тIехьа кортамукъале, социальни прогресс бахьан къовсам лоаттабеча халкъашта йола йохаргйоаца когтIортилга.

Ишта хиннад Октябрьхьахиннача хьалхарча шерашка. ВIаьаза дукхагIа бакъда из хIанз.

Дуьнен халкъашта юкъерча вахара практика хьарде йиш йоацаш тешал ду событей делаша лоархIамех йола воздействи социалистически система еш хилара. Цул юкъе а кхы континента паччахьалкхенаш — Европа, Азе, Америка, Царех дуккхачар укх шера дезду социалистически паччахьалкхенаш шоаех хьахилара шоай юбилейни денош.

ХIара дено керда тешал ду социалистически содружество дуьнен халкъашта юкъерча гIулакхашка генератор а дикача хIамай юхьиг хьаллоацар а хинна дIаоттара, нахьа юкъара машаре идеалаш лорара.

ХIанз тиьаь нгт шу гаргга ха я социализм кхьачараш бохаргбоаца моакхаз хинна лораден, дуьнен халкъашта юкъера кхерамзлен гIулакх чIагIдара тешшаме этта Варшавски Договора организаци — суверенни паччахьалкхений ший лоIаме союз хьайоагIа.

ДIадахача аьхки Москве хинна СЭВ членаш долча мехкий лакхарча боарам тIа йола экономически совещани, К. У. Черненкой а кхыча советски деятелий а социалистически мехкий партийни а паччахьалкхений а кулгалхоша хинна вIашагIкхетараш чIоагIа тешаеш хилар вежарашха йола паччахьалкхений кхотталар чIоагIлуш хиларах.

Вай мостагIашта дика хеташ дац социалистически паччахьалкхен низ бола югорта ше хержача новкъа гIолла бIубенна тIа боацаш дIахьалхаахар. Цар безам бар вай мугIараш дIа-юха къоастаде. Социалистически содружество кхоталлар ца дезарашa пайда ца эцаш малагIа приемаш йисай. Фу дергда, социализма вежарашха долча мехкашта из кхотадалар деза, кхьметтал чIоагIа а деза.

Из — цхьа уйла яай кхетамца кхотабелар. Цуща вай машара политика эффективно лелае таро хулийташ бола боккха низ, йоккха авторитет я.

ЧIоагIа кхотадалар — социализма дуьнен халкъашта юкъера позицеш меллург ца хилара дола тешал. Вай парте дIахо а дергда деррига вежарашха долча социалистически мехкашца леладу гIулакх чIоагIдар а кIоаргдар а духьа.

Хоаш да, Советски Союз Китайски Халкъа Республикацарча бувзамашта нормализаци е, тоаде безам болаш хилар. Цун цхьа ца деш тешал даьд вай, цунца цхьана эггара лакхагIча боарам тIа а деш. Вайна хетши мехка виналашта юкъера контакташ дIахо а хилар пайдане а лоархIаме а.

Вайна бIарга а гуш хул капиталистически мехкий болхлой класса монополей Iоткъама дуьхьала, экономически социальни хьадехараш кхоачашдара тIехьа, сага керттера боккъонаш лораяра еш йола йоккхий выступленеш. Хьалхарча мугIарашка йолх коммунистически болхлойн партеш, белаш тIа хала а, бакъда, беркал хургдола а мисси йинараш.

Тахан уж выступленеш цаI хиле вIашагIкхет машар бахьан лоаттабеча, ядерни тIема кхерама дуьхьаларча къовсамца.

Халкъашта хийра йола порядкаш качйохка гIерташ империалисташа леладеча гIулакхашта дуьхьала, халкъаш кортамукъа а шоай лоIаме а дегIаахара боккъо лораеча гIулахе, хьалха цIаккха ца хиннача тайпара, цаIаш хилар хьагу дуьнен социализман къамий кортамукъален боламе и хьашташ. Доккха да машара тIехьарча къовсама цхьанех дIа ца кхетара болама — хIанзарча дика Iатиьча антиимпериалистически низо юкъедихьа дакъа.

Даим а юссаргья цхьанех дIа ца кхетара болама историен юкъе Инде Республика гIоръьенача лидера — Индира Ганди цIи. Къиза зулам а деш из ер — деррига машар безача низашца цена деникъ во.

Советски нах дIагойт Индийски халкъаца шоай цхьа барт хилар, сийлахь-боккхача мехка — доттагIал долча Инде кулгалхой Дикиа-

ОКТЯБРА НАЬКЪАГIА — КХОЛЛАМИЙИ МАШАРЕИ НАЬКЪАГIА

карлал Неруи Индира Гандей васет даьча арахьарча политика ниъкъ дIахьоча чIогIа хилар лов. Цу наькъо доккхача даькъе гIо дир СССР-ен Индех, дикача лоьлахоша санна, дIа-юха леладаь гIулакхаш лаккхагIча боарам тIа доахаш дегIаккхуьле, вай халкъаш тоадалар дукъа а, Азен деррнгача дунен тIен машар хилийтар дукъа а.

Дунен халкъашта юкъе эттача хьало тIехь-тIехьарIа дукхагIа воздействи ю тIема дукхаларча общественни болама. Цо хьагойт шоай кхоане, адамлен кхоане бахьан лаха дукхагIа сагото ец хилар. Массе тайпа уйлаш, хаваш а профессеш а йола наха шоай выступленешца саго хьалха а ца доакхаш, шоай лоIамагIа лорае гIерт сага эггара лоархIамегIа йола бокъо — вахара бокъо.

Цунца дувзадена ца оалаш дита йиш яц, къаьстта а цу юкхьанцарча а кертерча а бокъонца лелаперча гIулакхага гIолла хьагу НАТО блока мехкий цхьа йолча столицашкарча шоаш сага бокъонаш лераераш ба яхарий ерригa хIилла. Цу бокъонех дувц, хIаьта шоай политикаца сага вахара бокъо телхаю.

Уйла ец волча хIара саго хIанз кхетаду шийна а ерригача адамленна а хьалхашна тахан харжа йиш йолаш дар е вахар е валар долга. Е сихдаь гера Iоадари катастрофа кхерами, е гера дIадаккхар, тайп-тайпара общественни строй йола пачхаьалкхенаш машара тIехьа яхар. Кхы ниъкъ бац.

Империализма воинственни гIозараш, из эггара хьалха США-на доагIа, дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка тIатIlа милитаристски ниъкъ дIахьош да. Цар авантюрех кхерамегIъяр — хьахина тIема - стратегически цхьатарра хьалаш дохаде гIертар, тIема кийчон совле яккха гIертар. Масса оагIорахьа герзаш Iоадара тIабийрзаб уж. ХIанз, хетаргахьа, герзо дунен садукъаш латт. Бакъда, хьалдеш латт мерда а мерда а дукха герзаш.

Къаьстта а США цу тайпарча политика а цар гIулакхаша а машара кхерам тувс, из цкъа белгалдаькха Iийнаяц Советски Союз. Цу политика маIан къайладохьалургдац тIеххьарча хиле Вашингтонера хьахозача машара тIехьарча цхьанкха тайпа — заявленешца; хIана аьлча, гIулакхашца чIогIъеш яц уж.

НАТО блока кулгалхошта ха деза тIема кийчон совле яккхара йола шоай претензеш цIаккха кхоачашхургйоацаш йолга. Советски Союзо ший союзникашца цхьана ха дIа а хайтад царна.

Вай дIахо йодача хана а доагIlар цIенхаштта хьадехарда, хIаьта Америка ВIашагIкхийттача Штаташта хьалхашна дунен тайп-тайпарча районашка цар хьаьчa а СССР-а, социалистически кхыча мехкашта духьала ервальча а дукхача тIема базех дола дош уттадергда. Хьалха е тIехьа из дош къоастадаьза даргдац!

США милитаристски политика маIан ядерни герза тIакхерца санна дика хьагучадалац цхьаннахьа а. Цу тайпара политика чаккхйоахараша дагакхаба деза, ядерни тIема кийчо елга — адамлена деш дола эггара доккхагIдола зулам долга. Цу тайпара вердикт тIанийцай эггара йоаккхагIйолча дунен халкъашта юкъерча форумо — ООН-о.

Бехктокхама кIалхарбоалалургбац уж зуламе до лерхIараш хьаллувца, Малхбузен Европе керда американски ракеташ дIаотталийта раьза хинна, герзашта довзув оттадара а уж кIезгдара а бломированни еча, переговораш йохаеча гуччахьа дакъа леха НАТО мехкашкара политически делтелаш.

ХIанз кийчбеннаб космосал тIема яхьаш лелан арена е. Хьаьнгахье йоаца уж планаш цхьаккха дича а могае йиш йолаш яц.

Герзашта довзув оттадара а уж кIезигдара а дешахь йола Америка ВIашагIкхийттача Штатий позици, хIаьта дувцар хьалхарча аргIан ядерни герзах да, — тупикий позици я. Керда договораш уттадара наькъа блокироваш яь ца Iеш, хьалхагIа тIавеца вIаштIехьдаьннача договорашта а кIал мипаш ехь.

Герзаш Iоаделга юхасоцадара а гера дIадаккхара а проблема къоастаеча тахан Вашингтоно леладечун режиме йича, уих тайпара ала мегаргда: герз дIадаккхарга бода ниъкъ вIалла боарам а боацаш герз Iоаделга чIогIдарга гIодла бода. ГIурт беций бувцар? Логика деррига законашка а хьакъалерча уйланга а диллача бизза гIург ба. ТIема а машара а лоархIамеча дешай хьагIэхьарча США политика ларде хIинз уллар из ба-их.

Герзашта довзув оттадара а уж кIезигдара а процесс хьаллоацаш йола Советски Союз кийча я цхьанне а хьашташта ве дергдеца соглашенеш тIавцара цIенхаштта а дог цIена а переговораш е. Вай цу хьакъехьа къаьта а цкъа кхайкадаь ца Iеш а дIакхайкадаьд США правительствага.

Массарел чIоагIагIа хила гIерташ, суверенни пачхьалкхен кхелашта довл де гIерташ, массанена а массанахьа а ший лоIам кахбеха гIерташ Вашингтоно леладу ниъкъ хьагучабоал кхыча халкъий а пачхьалкхений а чурча гIулакхашта гIожагIча тайпара юкъегIертарца.

МодлагIча халкъо ше дегIаахара ниъкъ наргIатта хоржаще, низ бара ерригa средствааш юкъейоах. Нагахьа санна цох хIама ца хуле, гуччахь а интервенци ца еш а Iец.

Оамал боацача Гренадех латар, Никарагуана духьала дIа ца хьувш бола тIом бар — уж я США-с чаккхйоахача пачхьалкхен терроризма вуламеча политика белгалонаш.

Халкъаша тIа-тIа дукхагIа харцъю из. Шоай бехктокхам кхетабеш болча цIенхашттача пачхаьалкхен деятелий йиш йий тахан низа, конфронтаце категорешца уйла е. хIаьта цу дарда тIа дунен халкъашта юкъерча гIулакхий политика лелае? Из хIама иштта дар — вахарца бувзам боацача уйлашта каравахар.

Цу тайпара ниъкъ чакхбоахача цхьаболча деятелаша общественни строй хилараз тарра, социализмах ца доагIа дешаш дувц дукха. Уж духьала бацар из готье, хьаштдале, цунна кхы вотIдар де а. Кхетадеш ма хиллара, из дерригa цIенхаштта терко е саш хIама а дац.

Историегара шийна моттиг ехаш яц социализм. Из ше истори ма дий. Вайна халахет цхьаболчар из кхета ца деш.

Духхьал доккхача хьакъала дай боацача наха мара де йиш йолаш хIама дац 40 шера европейски а ерригa юкъара машар а лоттабеча чугIертилга, Ялтински а, Постдамски а исторически соглашенеех шенбаха гIертилга. Дерригача тайпара болча реваншистий кулгаш чIоагIа дийхкад цу соглашенеш. Эггара хьалха цох латт вар маIан.

Событей лелаш ше дунен халкъашта юкъерча права ларде ехкай уж соглашенеш. Тхьо миллион болча советски наха шоай вахар дIаленнад фашизм эша а яь, котало якхара. Антигитлеровски коалице мехкашкара миллионаш болча наха шоай синош дIаденнад машара тIехьарча къовсаме, цIаккха а немецки лаьттан тIара тIема кхерам ца хьайтара.

Реваншелга а Европерча пачхаьалкхений доазонашка юхахьожилга дагалаттача а Iоадалча кортошта дагадохийтача сом дац: германски рейх якгай дунен шоллагIча тIема алан юкъе. Из кхы юхахила йиш йолаш яц.

Вайна дина а хет, вай доккхал а ду немецки лаьттан тIа Германски Демократически Республика — дукха ха йоацаш ший 35 шу дилара юбилей еъаь социалистически немецки пачхаьалкхе йолаш. Социализм хьалъяра наькъагIа из толаме дIадхалхашка ахар — фашистски агрессорашца лийтача а из халкъьача а халкъашта машарен халкъий доттагIlалл хьакъсхье дагадьллар вахаре кхоачашдар.

Беррига тайпарча реваншисташта а ахреваншисташта а, уж миччахьа бале, ха дез вай доттагIчун а союзника а — Германски Демократически Республика — доазонаш хувца йиш йоацаш долга а хургдолга а.

Вайн вай цхьоагIонхошен хургдар хьадда дIахх историй хувцара пламаш йолаш барашна.

НАТО блока мехкий политика наькъо кхы а укъарегIа уйла дег чу йоссаю ерригача континенташкарча маха. Цу мехкий правительствашта лелаяр догдоах цар машар чIоагIбара, сихдаь хьадеш латтача герзашта довзув оттадаран уж хьа ца деш соцадараш, пачхьалкхенашта юкъерча довний кхуврчаш — региональни дараш е региональни доадараш а — дIадахара тIаераль чIоагIа бехктокхаме политика.

Машара чоалхане йолча уих хана социализма дунеах, социалистически пачхьалкхенех дегаондле ю халкъаца. Из вайна холуш да хIара гIа мел баьнкхача метте. Цар из дегаондле ца боаяра, дерригача халкъий машарен кхерамалени политика чакхъяхар духье низаш алеимдахара де йиш йолаш мел дола хIама вай да а даьд, дерг а да.

Вай партен Советски пачхьалкхени дерригa арахьара политически гIулакхаш тIадераадаьд ленински весмет кхоачашдара: «Волхлоштен ахархоштен дош лу оаха машара гIулакха доала хIаме де. ХIаьта оаха из дерг а да».

Октябра хана деш хьабахьаш бола вай ниъкъ — тайп - тайпара общественни строяш йола пачхьалкхенаш машаре яхар. Социалистически строй оппантара хьайоагIаш йола вай идеологи, вай маьхаленаш цхьаннена а нечйохха гIерташ дац вай. Цхьабакъда, вай дIахо а хоадам боллаш юхадеттаргда миччa бесса гIийрта а вай общества хийра йола порядкаш уйлашн каййохка, идеологически барт вIашагIа ца кхеташ доле гIулакхаш пачхьалкхенашта юкъерча отношенешта юкъе кхахьa гIертилга, из де гIертара духьала цIенхаштта хIамаш еттаргья вай.

Дика отношенеш дегIайоалаяра Iалзьмате йоккха конструктивни потенциал йоалл пачхьалкхенаш машаре яхарах. Из баьздангарий 70-ча шерий. Хельсински ТIеххьарча актана кулгаш яде йиш хиннача ханарча, кхохкам кIаьдбаларо овлаш хийцача, из чIоагIъеш хиннача ханарча опыто. Халкъаш раьза хилахаар цахья санкетам чура из дIаяккха гIортара. Цунах даьпна беркат деза лоархI дар. Цунах а боалл тоьал боккха машаре кхоачам.

Вай мутIахьа да «бокъонца машарга вугаргволаш йолча эггара цхьаллагIча, эггара хьадагIча решеннеи гIулакхашнен» кхача хьайка яхача ленински васкета.

Массаза къоабалъяь халкъаша машара йоакхо еш йола СССР предложенеш. Дунен халкъашта юкъерча кхерамзленца ювзаенна цхьаь цаI лоархIаме проблема, цхьаь цаI моттиг хиннаяц Советски Союза хьаьдла инициативаш юкъе ца хьош, цу даькъе уих тIеххьарча хана в. Из да а да-кх из бокъонца машарга кхача гIертилга а машара пайдана хургбола болх белга а.

Дешашта юкъе е доккхагIдола дош — ядерни кхерам дIабаккхар. Из кхерам хургбецар, нагахьа санна атомни гера хьаделген юкъедоаккхилген геттара дехара хьакъехьа а цун запасаш хIалакьа дIаяхара хьакъехьа а 1946 шерре а Советски Союзо енна предложени тIаяци малхбузехьарча мехкашта реализаци политически лоIами тев хиннабаларе.

Историев юкъе доиоча алапаша дIалзьлий из эггара гуманнегIен радикальнегIен йола, наьха бе кхьачача мердача унзарча герзах доза дош дерригача аламашта долча гIулакха къоастадарах йола предложени.

Цу декхара актуальность тахан боарам боацаш лакхъенней. Вай предложенеш ядерни гера цIаккха а юкъе ца доккхара, лаьттан букъ тIара из цIендаь дIадаккхара тIаерзаь я. Из декхар этапегIа кхоечашдаро хьалда наькъаш гойт вай.

Принципиальни лоархIаме хургдар Советски Союзо хьоттаь, хIана латтача хьалашка ядерни дерийаваша хьалхленна лувца оаш йола хьадда нормаш кхоачашъяр. Уж нормаш естественни я, нагахьа санна машар лаьрхIа гIулакх леладеш хилча.

Естественни дац, машар хьаллацара хьахара къаьстта бехктокхаме йолча пачхьалкхенаша ядерни тIом ца хулийтилга шоай арахьарча политико керттера лерхIар санна лоархIар?

Воаш де кийча доацар кхычарга де яхаш дац вай-м. Цу тайпара воаш кийча хилар практически гIулакхашца бакъду вай. Дуккьал Советски Союз яр вIалла а бIу ца къожабеш шийна кийсса кхы цхьаькха доаца политически гIулакх чакхдаькхар — цхьон оагIорахьара декхар тIаийцар цо шийна хьалхагIа ядерни гера юкъе ца доккха.

Вай ях: ядерни конвейер соцае еза ха хьетIаккхьчай, еррига а ядерни арсеналаш кхы хьадегIа ца кхувлаш йитар санна доа вттара аттагIа а оффективнегIа а дар де доладе вай. Цу доазон тIара дIаволавелча аттагIа хургда уж кIезигъярга дIакхача а.

Вай мохк кийча ба тIехьа ца доаккхаш соцаде ерригa а ядерни средствааш хьаелга, нагахьа - санна кхыча ядерни мехкаш из дой. Цу гIулакхах йоа Советски предложени хувца ца луш я.

Цу предложенена тIехьа ба дуккхача мехкашкара миллионаш бола нах, тIеххьарча хана из хьаллоац дуккхарча пачхьалкхений, правительствай кулгалхоша в. Цунах дола масал — Аргентина, Греце, Инде, Мексика, Танзане, Швеце лидераша ядерни герз хьадегIа ва кхувлара тIахьехаш лидераша даь кхайкарал.

Вай предложени еннай США-га ядерни герз тохкилга диза а массане а декхарах хьалха еш хиина переговораш Англи юкъе а йолаш юха дIайолае, дIачакхъяха, аьнна. Амма из дIатIалоацаш дац. Цунца цхьана ратификаци е тигац итт шу гарта хьалха кулг а яздаь хиинача советско-американски договораш — ядерни тохкамаш лаьттан кIал дара довзув оттадарахи машара гIулакха еча ядерни лелхамени дараш.

Раьза хиина из гIулакх дIатIа ца а эцаш. Вайта йоах цу тайпара лелхамаш лой хьажа наблюдателаш алхха дIа-са ухийтаргба. Цу гIулакхо безам беце а нагадохийт, ядерни гера тохкилга ца а дехнаш, цхьана хьагуча а даьккха, закон а даь дIаоттаде безам ба-хьоI уж тохкамаш делга, аьле. Советски Союз тохкамаш делга соцадара тIехьа хургья.

Вай мохк дIахо йолча хана кхы а чIоагIа гIа, кьовсам доаттабеш хургба ядерни герз Iоаделга юхатохара тIехьа. Нийсхон цхьатарра кхерамзлен хилара принципе ларда тIа цIендаь из дIадалдалца ядерни герзашта довзув уттаIеши кIезигдеш хургба.

ТIема низ дукьала боакхаргбац аьна Варшавски Договоро а НАТО пачхьалкхенаша а шоайла барт болба аьна социалистически мехкаша енна коллективни предложенеш лоархIам кхетабара ниъкъ булаш боагIа.

Иштта гIа баьнкхача пачхьалкхенашта юкъера бокъонца бола тешам чIоагIбара наькъ тIа довла таро хургья. Из иштта парах беркат ца доалаш цхьа халкъ а цхьа мохк а бусаргбацар.

Космоса милитаризаци ца яйтарал сихагIа де дезаш цхьаккха а хIама дац. Дош иштта латт: космосе герз хьоргдоацаш вай иш дIа ца кхоьле, тахан а чIоагIа а, кхоана из де тIехьа хургда. Цун уйла е езаш бац шоай мехкаща дунен халкъашти юкъера политика курс къоастаяра дакъа кхоачаш бола правительствашкара, парламенташкара, правительствашка е парламенташка а чу ца боагIа бехктокхаме делтелаш?

Советски Союза ерригa а низ тIабохийт из проблема къоастаяра. Из вай ООН-е ду. Цу дешах лаьца лаьрхIа переговораш е аьна США правительствага а предложени еннай. Из дош вай чIоагIа бIагала даькха юха цIаькхаза а американски кулгалхошто хьалхашка оттадаьа. Теша безам ба юххера Вашингтоно конструктивни позици лоацаргхилара.

Космически арена алхха машара гIулакха мара ма лелайойла, аьнна, ООН вай енна предложенеш дунен тIарча мехкаша шерра хьалаьлой. Цу масало нахага хьахьоах цар керттерча хьашташта жоп луш яр а духьала яр е малагIа политика я.

Гера Iоадар — империализмо адамлена тIабилла бокха бала.

Дерригача мехкашта хьалхашка, цар моллагIа а социальни строй яле а, уж доккха зIаьнига дале а, мел йоккха таронаш гучаяргъяр гера Iоаделга юхатоха вIаштIехьдаьлча. Машара гIулакха материальни а, интеллектуальни а йоккха ресурсаш хьамукъаяргъяр. ХIаьта уж къел, мохал, лазараш дIадахара наха чIоагIа эшаш а я. Тахан дерригача халкъашта хьалхашка нра латта глобальни проблемаш: гонахьаре среда лорадра, наха долча гIулакха дунен океани космоса кареерзавра таро хургьяр.

Дунен юкъера хьалаш дукхегIча даькъе тIийша да Советски Союза Америка ВIашагIкхийттача Штаташтеп юкъерча отношенецца.

ХIанз уж дика яц. Цхьана къа а хиийга, хьалха хьавьр дохадаря Вашингтоне йоккха чхьонкар бе а елла кIезига даьдац.

СССР-ца гIулакх тоаде безам ба тха яхаш американски оагIонтахьара тIеххьарча хана еш йола залелеш хьахоз.

Фуд из? Шоашта болча аьттопа дувцаш кхамаьл да из е корта болаш предложени я из?

Цу деша практически гIулакхашца жоп дала дезар Америка ВIашагIкхийтта Штаташ я. Из де таро а я. Цхьаькха-м да: Вашингтоне цу таронех вайда эдаргба е эдаргбац.

Миччa бесса хуле а США политика вIаштIехьйоаккхаш болчар дукха къахьега-м дезарга советско - американски отношенеш тоае безам ба яхаш дувцача къамаьлах тешаве, хIана аьлча, американска администраце тIеххьарча шерашка из дикка боабьаьдаь.

«США-ца дика отношенеш хилийтара тIехьа да вай, — белгалдоах К. У. Черненкос, — уж иштта хила йиш йолга опыто а хьахьокх».

Тахан вай цIаькха а хьадда дIаях США-га цхьаккха а тайпара моастагIал тIехь хIама долаш яц СССР. Вай бе беза яхар машар ба, алхха машар. Кийча ла вай царца дунен халкъашта юкъера кхерамале чIоагIъяре цхьана гIулакхаш леладе. Цунах гIойле яргья вай мехкий халкъашта а кхы массанена а.

Ший арахьарча политике дукхагIа нийсагIа хургбола дострам эдара Вашингтона йита еза цу политикера гегемонистски амбицеш. Цхьанне а херкацаш США кхы мехкийн халкъийн кхелашта доал де, иштта цу тайпара гIулакх леладе кхьйола цхьаккха а пачхаьалкхе ца хоржаш санна.

Вай мохк тIехьа ба дунен тIа доал деш законность хилара, хIаьта низ а ца беш. Цхьаккха пачхьалкхе яц кхыча пачхьалкхен чурча гIулакхашта юкъегIерта бокъо йолаш.

Советски Союзо лехаш шийна бола пайда, тIема кийчон совле яккха гIертац. Вай дукхавае а яьяд нах. ТIемастратегически хьал цхьатарра хиларо, къаьстта а цхьатарра хиларо, тешаме гIо ду машар лорабара, из хьаллоаттаду боарам лохагIа мел хула дуккагIа а деш. Цу тайпара я Советски Союза дика, хIаьта цо ю чIоагIагIа чаккхйоаккхаш а хургъя.

ХIара халкъа, хIара мехка гаранти хила еза корта мукъача хьалашка машаре дегIаахара бокъон. Вай дIахо а хьожаргда, из сийдола бокъо массе моттиге лархIийта.

ДIахо а къовсам доаттабергба из кхераме хьал дIадаккхара, дунен бIарчча районаш корзагIьална йолча, дукхача шерашка тIема конфликтий човнаш цIеза лешача.

Цу тайпара хIама да Гаргарча Малхбоале, Центральни Америке, Африка Къулбехье. Азе Къулбехьен-Малхбоале, кхыча районашка. Цига-м бокъонца бола машар ца бовзаш бIарча ноахалаш хьал ма кхийкадий.

Вай цIенхаштта тIехьа да, ерригa конфликташ машар тIехь, алхха машар тIехь къоастаяра.

Гаргарча Малхбоале гIулакхаш тоадара йола конференци гулъярах йола советски керда инициатива — из политика хьадда хьахьоккхар. Из дунен халкъашта юкъера проблемаш къоастара реалистични нийсачеи подхода масал, юкъеозача ерригача оагIоний законни хьашташ теркал а деш.

Советски Союз цхьаккха тайпа хила йиш йоацача хIамагга санна хьем арахьара низ тIа а бахьаш пачхьалкхений общественни строй хувца е мелье гIертарга, цар законни правительство дIаяккхарга. Цу тайпарча гIулакхий хьакъехьа къаьстта шоай уйла йийцар дукхагIйолча пачхьалкхенаша вай оттадаь пачхьалкхен терроризма политика хилийта йиш ца хилара лош дувцаш йолча ООН Генеральни Ассамблее.

Вай партен пачхьалкхени арахьарча гIулакхий политике дунен халкъашта юкъерча хIинзарча хьалах йолча империализма белгаларча гIозараша яйтача сагото а гIайгIа а юкъе гIолла хьагуш ба машар лорабе йиш хиларах бола тешам. Цу гIулакха хилама аргьи машара позици тIа латтача дерригача мехкаша вIашагIтеха деш дола гIулакхаш, дерригача общественни тIоаний, пачхьалкхений социальни строяга ца хьожаш а, уж пачхьалкхенаш йоккха я е зIаммига я ца хьожаш а.

Советски арахьарча политика низ — вай халкъа деналерча къахьегамца, цун сийлахьча гIулакхаша. Вай боахама планаш кхоачашъеча доха толамаш, Iилман техникин даькъера вай кхьачараш, мехка эша хIара машина а станок а, металла, мехдаьтта, ялта хIара тонн — из а вай арахьарча политика юкъехьу даькъа. Арахьарча гIулакхашкара вай политика, коммунистически созидане наькъагIа ахтуе болаш дIахьалха ахара дунен халкъашта юкъера дика хьалаш кхолларал жамагIа де керхIар дац.

Вай накъадолх Сийлахьбоккхача Даймехка тIем тIа Котало яьккха 40 шу дизара. ДизагIа духьальотт адамле фашистски мгах мукъайоаккхача лоархIамех дола дакъа юкъедихьача советски халкъа деналерча гIулакха сийле. Из денаера гIулакх каргIдалийтад лаьттарча машара а вахара а духьа.

Дега боча дек вайна В. И. Ленина васет: революци ше лорае хоаш хила еза. Цо ма яххаре, Советски Союза коммунистически парте кIаьд ца луш йоакхо ю обороноспособность чIоагIъяра. СССР кхерамале Iалашъяра.

Вай парте, халкъо дерригa ду сийдола советски Герзашцара Низаш мел эшар долаш хилийтара, машара моастагIий агрессивни тIакхувдар юхатоха таро хилийтара. Иштта хиннад, иштта да, дIахо а иштта хургда!

СССР арахьарча политика ниъкъ — коммунистически парте дукха оагIонаш йолча балхах хьаьнинар. Парте, цун Центральни Комитето, КПСС ЦК Политбюрос дика а теркама керттерча моттиге доаттаду дунен политика дешаш, хIара денна лостам тел советски пачхьалкхен дунен халкъашта юкъерча балха.

1917 шерагара, Сийлахьбоккхача Октябрьски Социалистически революце котало яьккхача хана денз вай мехко хьабенача новкъа юхахьежача вай кхы а кIоаргагIа кхетаду дерригa вайна нарагIдаьнараш коммунистий ленински партеца айхха дувзаденна хилар.

Парте лерргIара политика — советски пачхьалкхен йохаргйоацача авторитета дола тешал. Вай дIахо а тешаме хургда вай интернациональни декхара, машара социальни прогресси бахьан лоаттабеча къовсама.

Партена гонаьла кхотаденна, советски халкъ бIубенна хьеж кхоанара денга, цун ленински чурен арахьарен политика йизза хьал а лоацаш.

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — Ленина парти!

Дахалда, котдувлалда Сийлахь - боккхача Октябра революционни гIулакх!

Даькъала хийла деррига дунен тIара машар!

ЦIей дездеш я Нохч-ГIалгIайче

(Чаккхе. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Октябра цIейна хетаьлча яхье башха - дика толамаш даьха йолча «Старогрознефть» НГДУ, цу управлене ОРС-а, «Грознефть» объединене, СССР 60 шу дизара цIерагIча «Оргтехника» производственни объединене, «Октябрьнефть» НГДУ, «Грознефтегаз» НГУ, Грозненский, «Старогрозненски, Октябрьски бурув тохара балхий управленей, технологически транспорта старогрозненска управлене къахьегамхой колоннаш бIубенна тIа боахаш дездеш ба тахана цIей. Шоаш тIаийна декхараш тIехкхоачашдарах совгIа, цар толамо кхоачашъяь къахьегама овсарде планал совгIа цхьа процент лакхъяре, арахецача продукцета дIабода мах их процент лохбара парте енна задани. ГIийло хьенхача михо шершаш цар яхьаш йола цIе байракхилгаш, Iалашяте чIоагIа хозьдай цар колоннаш.

Трибуна хьалхашка гIолла дое гIовдаьнна болаш тIехбоал цIи хеза болча къахьегама ветеранашкара къахьегама эстафета хьа а кица, из тешшаме тахан дIахохьош бола коммунистически къахьегама ударникаш. Шоашта хьалхашка латта декхараш тIеходина кхоачашдеш хьа а боагIаш, царех ба «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьтта доахача цхьоалагIча цеха оператор А. Н. Половинков, № 1480 автоколонна водитель Х. Мажиев, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завода слесарь С. Глущенко, кхыбараш.

Трибуне латтараша Октябра цIей даькъала а дувцаш Центральни майде гIоала чаккхбоал тампонажни контора, «СевКавНИПИнефть» институт, Грозненски «Электроприбор» «Трансмаш» заводий, «Чечингсельстрой» треста, цунна чуйоагIача аьшкабетона конструкцей завода, ПМК-213, ПМК-101, Болгарски гIишлонхой, кхы дукхача организацей, учреждений, предприятей къахьегамхой. Цар даь «Парте планаш — кхоачашъергья», «СССР — машарен къахьегамен чIоагIле» яха а кхьдола а плакаташ.

Къаьстта белгала да тахана ди Октябрьски района къахьегамхошта, хIана аьлча, советски наха эггара хьамсарагIа дола цIей хьакхелача Сийлахь - боккхача Октябра цIи цо лелаеш хиларца.

Массадолча техникоэкономически хьонхамий итт бетта планк тIайийца декхараш голаме кхоачашдаьд цар. ДIабахача итт бетта 4 процент лакхъенна ухказа балха овсарле. !

Цу даькъе хьалхарча мугIарашка я «Промавтоматика» НПО, «Грозтрубоводстрой» треста СМУ-1, ВОС дешара - производственни предприяте, электромеханически завода, дукхача кхыча предприятей къахьегама коллективаш.

Трибуне латтараша моаршал хетташ, деза цIей даькъала дувцаш Центральни майде гIолла чакхйоал Нохч-ГIалгIай химзавода, электромеханически завода, «Чечингобувьбыта», «Грозтрубоводстроя» СМУ-1, СМУ-3, «Чечингазстроя», треста ЧИГСа СМУ-1, ЧИГСа СМУ-2, «Нохч - ГIалгIай автодора», энергоуправлене, горэлектросета, электроремонтни завода, кхыча предприятей, организацей къахьегамхой колоннаш.

Района къахьегамхошта юкъе ба парте а, тIема а, къахьегама а ветеранаш, района сийлен эстафета дIахьошбараш. Царех ба: Щедрина Светлана Федоровна — кога гIирса фабрика швея-мотористка, Малякин Федор Александрович — «Промавтоматика» НПО опытни завода слесарий бригадир, Ужахова Раиса Османовна — текстильно - галантерейни производственни объединене швея, Баева Ольга — ВОС дешара - производственни предприяте бригадир, Степинов Руслан — Грозне станце локомотивни депо слесарь. «Даькъала хийла Советски партиI» яхаш трибуна тIара хьахозача дешашта «Ура!» яхаш цха жоп луш трибуна хьалхашка гIолла тIехбовл Iилманхой, машинанаькъахой, лораш, маьхкьераш, бувзамхой, кога гIирс бераш, гIишлонхой, транспортникаш, района кхыча предприятей, организацей, учреждений къахьегамхой.

Майдан тIа бовл сийлахь - боккхача баьчча В. И. Ленина цIи лелаеча района къахьегамхой. ЦIеча байракхаша, зизаша, плакаташа, лозунгаша хозъеш тоаьнй цар колонна.

КарагIдаьна толамаш, Октябре 67 шу дизара цIейна кийчдаь совгIаташ гойташ рапорташ даь района къахьегамхоша.

Района промышленни предприятеша 101,2 процента кхоачашъяьй хьаь продукци маькала яьккхара 9 бетта план, планал лаьрхIачул совгIа Даьхенга дехкад 1886 эзар сома маьха тайп-тайпара товараш.

Мехка доккхача цIейна района къахьегамхой даькъала бувцаш, кхы а чIоагIагIа хьинар айденна болх бе уж тIахьехаш дег гIера доагIача хьамсарча дешашца тIаэц трибуне латтараша Ленински [illegible] колонне хьалха боагIа Грозненски «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода болхлой. Пачхьалкхен план кхоачашъяра республика промышленни предприятешта, объединенешта юкъе лържа хиннача социалистически яхье котьънарех я из коллектив. Арахийца продукци йохкара 10 бетта план заводо кхоачашъяьй 22-ча октябрь. Мехка шерра яьржа йолча Сийлахь-йоккхача «Кталон 40 шу дизара — ударни къахьегама 40 кIира» яхача инициативагIа къахьег завода болхлоша, цу яхье Нетало къахьегамхой № 3 йолча механически цеха коллектива. Ухказа къаьстта белгалъенна къахьегаш я доминиаташ кийчдеча Е. Н. Семенченко кулгалдеш йола бригада.

Дика кийчъенна колонна я республикерча машинашъеча предприятешта юкъе эггара къьнагIа йолча Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» яхача завода къахьегамхой яр.

Хьинаре къахьегаш, дика толамаш доалаш дукха нах а коллективаш а я заводе болх беш. Царех я тахан завода колонна юкъе бIубенна гIа боахаш йоагIа П. И. Солодовникова, А. И. Фролова кулгалдеш йолча №№ 12, 4 йолча сборочни а кузнечно-прессови а цехий коллективаш.

Демонстранташта юкъе ба машинашъерий профессиональни цIей долча дийнахьа — 30 сентябре пятилетка планаш кхоачашъяь СССР Лакхехьарча Совета депутат, республика Ленински комсомола преме лауреат, КПСС обкома бюро член электросварщица Умалатова Сажи, слесарь-сборщик В. А. Писаркин, токараш Б. И. Кудевкин, П. П. Яхков, плавильщик А. Н. Бавин, бригадир С. Я. Давыдов, берригаш а 55 саг.

Коммунистически партен Советски правительства чурчен арахьарчен политикаца шоаш мутIахьа хилара дола дукха тешалаш дахьаш демонстраце баьхнаб лаккхарчен юкъерча лаьрхIачен дешара заведеней студенташ, культуре, унахцIенон учреждений болхлой, Iилма - техника институтий Iалманхой.

Байракхашца, транспаранташца, зизашца ерригa майда сийрда йоакхаш хозъеш йоагIа КПСС XXVI съезда цул тIеххьагIа хиннача КПСС ЦК пленумийн решенеш кхоачашъяра дерригa шоай хинзаш тIадераадаь къахьегаш болча Грозненски района къахьегамхой колонна.

Карарча шера кIс бетта итогех хьайбай продукташ дукхагIа язарал кийчъярал республика колхозаша, совхозаша, бригадаш, фермаша лелаьча социалистически яхье котьънаргаш а лаьрхIа республикански Сийлен улга тIа яьхай «Атагински» совхоз, «Юбилейный» совхоза шурий ферма, «Ермоловская» яха птицефабрика. Уих шера къаьстта дикагIа къахьегаш хьайоагIа «Тепличный», «Молочный» — № 1 йолча совхоший а кхыча боахамий а коллективаш.

Мехка Кхачам програмаш кхоачашъеча дукхагIа шура, дулх, баьцдаараш; кхы тайпа юрта боахама продукташ яха гIерташ, цхьайттлагIча пятилетка дукъагIча шера планаш толаме кхоачашъяра хьинар айдена къахьега доаркаша Хамбахмадова Закията, Ушаева Мизана, Шахгириева Азиза, Хакимова Лукаят, Нагорова Сапиъьата, Суганова Тонтас, Шамилева Асмарата, баьцадараш кхедеш болча болхлоша Магомадова Зурас, Сайдулаева Румисат, Умарова Зайнапа, Асиева Забурат, кхыбараш.

Карарча шера кIс бетта итогех царна юкъе хьалха я Грозненски газа чаккхйоахача завода, Горячеводски УВР, Артемовски Ермоловски элеваторий, «Чечингголхозстрой» Спец ПМК коллективаш. Дика хьокламаш гойташ къахьег дукхача болхлоша. Къаьстта белгалбьиннаб Горячеводски УВР Г. Вартанова, А. Дравобова, В. Дудина, В. Томазова кулгалдеш йолча бригадий къахьегамхой.

* * *

Иштта орден лелаеш йолча республика столице Грознен хиннача къахьегамхой демонстраце къаьтта хьахьекхар хьамсарча Коммунистически партен советски халкъан юкъера йохаргйоаца цхьоагIо, КПСС планаш кхоачашъяра къахьегамхоша дерригa шоай хьинар тIадераадаьлга, Сийлахь-боккхача Октябра идеалашта, В. И. Ленина весеташта советски нах чIоагIа мутIахьа болга.

Демонстраци чаккхъельча театрашка, культура дворецашка, паркашка синъердаш хилар города къахьегамхой.

* * *

Иштта Октябра цIейна хетаь къахьегамхой демонстрацеши митингаши хилар республика кхыча городашка а районий центрашка а.

Репортаж яьхар:
С. КОТИЕВ,
Б. КОСТОЕВ,
В. АВАДИЕВ,
С. АУШЕВ.

СУРТАШ ТIА: Грознен хиннача къахьегамхой демонстраци.
Р. АУШЕВЕН И. ПЛИЕВЕН сурташ.

ВАХАРА ХЬИСАП—СОВЕТСКИ

НАХА ДИКАДАР ДЕШ...

...ГIаддаха къегаш да цуи бIаргаш. Шийн дешархоех лаьцца дувц цо хьанкъал долаш, дукхача хIамах кхеташ, харцахьа бсацаш дика дешаркой ба цун бараш. Литература урокаш царна ladaьмaте санъердаме самукъадоаникха хIама да. Царна ез диспуташ, сахьаташ деах цар къувсаш, шоашта нийса хетар бакъдеш, чIоагIдеш дуьцаш багIаш.

Къона хьехархо Даскиева Османе Людмила цIаниха юкъеевккартьяц цар къамела, хьадувцийтаргда шоашта хетар, шоаш лерхIар — дийшача кинижай турпалех, хинначох, дайначох, дахача а хIанзарча а вахарах шоашта хетар цар дувцаш. Наг-нагахьа юкъе дош а тоссаш ягIаш хул Людмила. Костоева Марина, Оздоев Дауд, Мальсагова Рая, Итазова Фариза — уж ба цун воспитанникаш, цун яр санна уйла яраш, къаьстта цун дог тешараш.

Даскиева Людмила болх беш я эрсий мотти литературен хьехархо город Назранерча № 4 йолча юкъерча школе. Фу тайпа нах кхебе гIерг яз шийн дешархоех?

— Сона сайна дукхадеза нах лоархIаш, царна лишача моттиге гIо де кийча бола, маьрша дог дола нах.

Цкъа тхоаш долча хьийхар оаха Сийлахь-боккхача Даймехка тIема ветеранаш. Из ди тIаотталехьа малагIа совгIаташ дича бакъахьа цар царна, яхаш дукха уйла йир оаха.

ТIехьара оаха лаьрхIар царна «БIухо» яха статуэтка яла. «Цу совгIато, — аьлар бераша, — хоттаргда царна таханара гIоза вахар вайна даьнихар шоаш болга вай кхетаделга а шоаех вай доккхал деш хилар а».

Сона чIоагIа леза а лоархIаме а хIама да шоай дай, даьдай санна Даьхе езаш, цунна мутIахьа болаш, Даьхено хьалхашка оттадеш дола моллагIа дехкар кхоачашде кийча бола советски халкъа дика традицеш лоархIаш патриоташ болаш уж хьалкхувлийтар.

Османа Людмила 6-ча класса кулгалхо я. Цо кулгал а деш классо араяхац дукхача хана бераш дувцаш а царна дагалатташ в дола хоза а санъердаме а дола пенгазета.

Людмила йиша Тамара а — хьехархо я, дукха ха йоаццаш цунах хинная город Назранерча № 1 йолча юкъерча школа завуч. Цунна а IалахьмаIе дукхадеза бераш, доккхал ду шийн къахьегамах.

Безаш а лоархIаш а ба Назране Даскиевгlар йихарий. Царех тешам бенна ба ВЛКСМ райкоме а: шаьшиха а йиша комсомольски активистий тешаме гIончаш ба. Людмила — хьехархой комсомольски организаце секретарь. Тамара — лекторски группа кулгалхо.

Городе бахаш ба интеллигенташ. Бах шоай болх безаш, вахара юкъера гIулакхаш дагалаттащ, шоай дешархой дагабоахкаш, цар йоахо еш.

ЧIоагIа да Даскиевгlар дезала овлаш а. Цар да — Даскиев Осман граждански тIом болча хана партизански отряда командир хиннав, тIехьагIа чекист волаш болх баьб цо. Хьинаре къахьийтад вай республике советски Iаьдал чIоагIдеш. Цо даькъа лаьцад граждански а Сийлахь-боккхача Даймехка а тIемашка...

Тахан дезалца вац Осман. Къизача Iожало дезалах вахийтав из, бакъда, цунна дагалаьттар кхоачаш хиннад, цу гIулакха дикка дакъа цунта шийга а кхоач. Таханарча гIозача вахарга вай а шийн дезал а кхоачаде сIерташ хьинаро къахьийтад цо...

Османа боккхагIа йола йоI — Марем, Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» завода цеха начальник я. аIанагIвода воI Батыр — Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен драматически театра гIалгIай труппа актер ва. Цар кхыдола бераш а дийша да, шоай дего къоабалдеш боле болх беш боахи. Даьхен а общества а рузкъа дебадеш. Массане а хьинаре лелабу общественни болх а.

Боаллаш ба Назране уж хьаьнала къахьегаш, дикачов тIанхувш, охьдзделаца бахаш бола, массала а наха дикадар де кийча бола Даскиевгlар дезал. ХIанз уж бах Садовая олача улицагIа. Цига бахача наха сход а ль дийхад цу улицагIа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель хиннача Тамбиев Дуде Юсапа цIи тиллар. Из дош къостадеш да. Из цIи тиллара бахархоша яьча схода решене тIа кулг ладаьчарех ва Даскиевгlар дезалах цаI...

Советски цIейш долча делоцина цхьана вIашагIкхет беррига Даскиевгlар дезал. ЦIагIа, эгара езагIча моттиге пенагIа хьалтеха доал даь портрет. Дезалхой дикачов тIахьенаш, кочох уж лораеш, наха дегава хетаргдоачача тайнара баха а лела а царна хьехам луш санна хет цу суртa бIаpахьежача.

— Тхоах лаьца сенна язду? Кхьчар доацар фуд тха? — цецбувлар Даскиевгlар. — Тхо санна бараш дукха ба...

Из а бакъда. Дукха ба вай мохко хьаьналча къахьегиц шоаш боввийташ а, шоай сий доаккхаш а бола дезалаш. Из советски наьха бокъонца хинна дIаэтта хIама да. Гаьнарча, сий долча революц алано лир лотадаьча 20—30-гIчен шерашка ю беллан ювлаш хийцаш бола дезалаш ба советски бараш...

М. РАМАЗАНОВА.

СПОРТИВНИ НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ

Оаг воацаш, хьеса хилац цIаниха а Гроэпера гимнастически зал. Итташ йиIигаш кIаьнкаша ба укхаза граце а хозала а школа чакхйоанихаш. Укхазарча тренераща юкъе шийн гIулакх дика хоаш, говзал къоначча гимнасташта дIалуш хьайоагIа СССР спорта мастер Надейкина Нина Васильевна.

СУРТА ТIА: спортивни гимнастиках йола заняти дIахьош я Н. В. Надейкина.

З. БАТЧАЕВА сурт.

РИТМИЧЕСКИ ГИМНАСТИКА—ГРОЗНЕ

Цхьаболча яхалнаха моллн хIама лоархI ритмически гимнастиках, вокхар — яа дукхача хана яхаш хургьа йоах. Шено а йоапаш да цаI — из чIоагIа пайдана я сага ерригa дегIа миьженаш мукъайоалаш, болар хоадеш, дегI хова леладайташ хилара. Нейденова Алла Викторовнай занятешка массала а дукха нах хул. Уж ба гегтар- къона мехкарий а боккхагIбола встий а. Алла Викторовна ше — гимнастина, цо дукхача шерашка болх баьб «Труд» яхача ДСО художественни гимнастика тренер йолаш. Цхьабакъда, цун теркам даим а тIаовш хиннай дарбана физкультура, цудухьа массехк шу дIаденнад С. Орджоникидзе цIерагIча стадиона тIа «Унахцlено» яхача группа занятеш яра.

Алла Викторовнас дерхI, физически кийчо эсала йолча хана боккхагIболча кхалнаха ионай занятеш дешна еча гимнастикагара дIайолае еза аьнна. ТIаккха мара ритмически гимнастикага бала мегаргбац уж. Из хIанеа аьлча, занятеш йолча хана хIора минута цига ухарий пха бетталу 120 — 140-зза.

Цу тайпара низ бе мегаргбац тренировка яьча, хьалха деза кийчо яьча, физически унахцIенача наха мара. Цудухьа занятешка яха болабалале лора заключеня я еза.

Магнитофона тIа дIаяхьача музыках пайда эц занятешка, из ритмични, хоза, лаьрхIа цу гIулакха херина а хаьага хьежина а я, из сихача бозраме я, цудухьа цо дIалех движенеш сиха яр. Алла Викторовнас ше боккхача безамца, хоза ю уж, из хьадех занятешка ухарашкара а.

Упражненеш цаI вокхал тIехьа йолаш, бокъонца методика дIадехачa тайпара ю.

Художественни гимнастика ховш хилча кхоачам байте ритмически гимнастика занятеш чактьяха, хьеха? Кхоачам бац. Цудухьа Алла Викторовна юхьанца Ярославлен цул тIехьагIа, дукха ха йоацаш, Москвен хинай ритмгимнастика хьехарах йола шийн знанеш лакхъеш.

Массехк группа я хIанз цу кхалсаго лелаеш. Масала, цо занятеш чакхйох «Чечинграждапроект» институте, С. Орджоникидзе цIерагIча стадиона тIа, В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe, кхычахьа.

ХIанз цун уйла я «Садко» яхача нек дара бассейне 18—25 шу даьнна вагархой показательни группа вIашагIтоха. В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe кхалнаьха группал совгIа, из болх беш йола тоъал ха я, вIашагIйолла дага я 8—10-ча классий дешархой группа.

— Со тешаш я ритмически гимнастика мехкараша, пенталита лаьрхIа хиларех, из кхалнаьха гимнастика хилара, — йоах Алла Викторовнас. — ХIаьта маIачи наха спорта юш тайпаш харжа деза.

Кердача, наха боккха пайда бартболча ритмически гимнастика бокъонца йола пропагандист а хинна дIаэттай Нейденова. Цудухьа мIалла ше кхо ца еш, наха накъайоалаш хила гIерташ массехк сахьат дIахьу по гимнастически залашка, шийн знанеш царна дIалуш. Кхалнах хова хилийта, унахцIена хилийта, дегI нийсе велалдайта низ дIакхоачаш да цун гIулакх — ритмически гимнастика.

Т. СОКОЛОВА.

Сезона итогаш

«Терек»—нийсача наькъа тIа

БIУБЕННА чакхдаьхар Грозненски «Терека» чакхъьлнача сезонера цхьадола позвараш. ТIехьарча кхаь матча цхьатарра 3:0 счет йолаш Махачкаларча «Динамогара», «Цементагара», «Дружбагара» коталоаш яарех цун таро хилар турнирни таблица пхелагIча мугIар тIа яла.

Мишта мах бе мегарба цу гIулакха? Негаьбе санна цхьаьарча ангара позвараш дагадеха, хIинзара цун толам дикна аIамагIа а грозненцех дог лазараште, таьм ца беш а ба. Йоцх оагIораца, вайна массарна доаза де «Терека» хьалкашка этта атта, доаца хьал — цкъона футболистеш юкъабахар, цул совгIа, тренераш даим а зуьцалуш хилар а чIоагIа Iатхьеш да коллектив цхьан кога тIа хлара.

Уж хIанаш торкалдича пхелагIа моттиг хоккар-м сел во а дац. Цул совгIа, футболеца буваабеннача наха юкъе лелаш да шоллагIа ангара командаш кIезигьерца яха къамела.

Цу тайпарча зувцама цхьа вариант я яхаш дувц хIара зоне пхиь-аьа дикагIйола коллектив ютаргкхиляр. Хила мегаш йола цу тайпара футбольни реформа кхерама яц хIанз грозненцашта пхелагIча моттига хилар.

Дог тешадеш, дикахга сатувсийташ да цаI: вай команде дIахо а чакхдоехкаш а моттигерче кадраца ше Iеламахь. ДIаьхьрхIеча, хIанз «Терека» юкъе вац вралъара тIаьена футболист, позвараш Нохч-ГIалгIайчен футбола школе хьебьерем ба. Ер сезон чакхйоахаш командера дIаввар К. Разалов, шийн махка цIаверa Ростова хинна А. Суворов, команде юкъебоахабьб къона спортсменеш, Грозненски горона СДЮСОШР-е хьийна А. Бондари А. Зубайреаен, коллектива дIечоагIбенаб Р. Идиговн О. Гладкийн, хIаьта «Терека» кертарча защитникех цаI — Д. Головин даим а юкъехувла махка а Российски Федераце а сборни командашта.

Вешта аьлча, вайна бIарга а гуш хьакуваш йоагIа керда команда, ерриг а моттигерча спортсменех а ветташ. Бакъда, царех дукхахчарна хIанз а тоьаш яц опыт, позваре говзал, моральни низ. Уж бахьанех дар «Терека» хьоашагIа яхачара зшаш цIахар. Дагадохаргда вайна: грозненцаша хьоашагIа баха болаш цаI мара котало яхкхезар укх сезоне (Тагапрогерче торпедовцашкара).

Цу тайпарча гIулакхо шоно йоссийтар дег чу: хIанз а командан хьалхинац барт бола, тIетеIe позваргIола коллектива, аьле. Ма дукха онакм йоабир цо хьоашелгIа хьа позвена, шийн эсалагIа йоача командашта котaлоаш дIа а луш! ХIаьта а дицде йиш яц «Тереко» дега тоам беш цIагIа чакхдаьха чIоагIча командашкара късесамеш.

ХIанз хьалхерча янга хьалчуалара тIехьа къосесам лоеттабеш йола Ставрополера «Динамо» вIалла низ боацаш кетар Грозне еача хана. «Терека» сихача атакашта цхьалхха дукьела оттае мегаргьар «Россельмаша», «Машуна» футболисташта а.

Бакъдар аьлча, вайна массарна цхьа дайна IиIнадец грозненцашта хIинзарча, атакующи футболех лоеза ховга, цa ховш хиннавац форвардах У. Садаевх зона дикагIболча нападающих цаI. Хьегучча тайпара, команда а вокхагIвола тренер Л. В. Шевченко керте лоттеча кулгалхошта а хьалхешна лотта доккхар да хIанз шоашта кораде позвар ма хулла дикагIа шьирдар, говзал лакхъяр.

ИШТТА теркам тIабахийта безам бар резерв кийчъяра а. Республике бола бенн я цкъ специализированни берий-кхувшбоагIарий спортивни школа. Цига кхебьраш «Тереке» юкъебола, из дика процесс кхы тIа а дикагIа вIашагIехьъьккха, боармагIа дIаялхьа йоагIа.

ДикагIа ба аьнне кетача къоначе футболистешца цхьна тренировкаш чакхъяха езар «Терека», хIана аьлча, тIехьагIа шоашца коллективе лоаза малагIа хьенийцача бакъахьа хургда дикагIа хоргдар командене. Цул совгIа, хIаьта юкъеваннана къоннача футболиста а аттагIа хургдар боккхагIчарца сихха дIаIама.

Цу тайпара а кхыйола а, тьалха хинна сийле юкъе хзара эша тероназ кIезига яц вай керттерча команда.

Цхьаькха тIатоха безам бар са укхаза. Хоьш да, С. Орджоникидзе стадионе трибунаш цкъазе «Терек» лоазача хана мишта хьоса хул. Дувца дезаш мичад, вай командех дог лазараш шоай махкалой позварах дог нийкха а цунга кьезе ца боагIаш а хинна хиларах-м.

Цхьабокъда, стадиона кертал арата кулар билет эца вIаштIехьа це доаппаш дика бараш. Уж чудита мегаргдаер-те, махка дукхача городоашна санна! ТIаккха трибунаш а йизе хургьа, цо дог ма айдой спортсмений, царех дулкхачарна йоаккха футбол а йоазаргьа. Хьанна хов дIахо йодача хана уж футбола санца дIаэзлой, царех «Терека» резерв хулий!

А. РАДАЕВ.

Дешаница ца аьлча а...

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурташ.

Сийлахь—йоккхача Коталон 40 шу дузаш

ДАЬХЕН СИЙЛЕ ЙОВЗИЙТАШ

Советски халкъо Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа Котало яьнкка 40 шу дизара сийленца накъабахара кийчо яра болх перспективни планах вIашаIтIехьбаьккха лелабу Гудермесски района культпросветучрежденей болхлоша. Цун керттера лостам — вагирхошта тIемапатриотически кхетам балар. Района библиотекаша ба болх керттерча даькъа чакхбоах тIемах лаьца дола советски литература кагирхошта дIадовзийтарца, цу литературана пропаганда ярца. 1985 шерагa кхачалца оттаьб йолча перспективни плана тIа лаьрхIад хIара бетта тIемах лаьца долча кинижкашта хетаяь месячникаш, кинижаш дешарий конференцеш чакхъяха, кинижкай стендаш, выставкаш кийчъе, иштта дIахо а. Белгалъяь уж мероприятеш городе а юрташка а хIанз чакхйоахаш ба библиотекараш. Масала Гудермесски городской библиотеке кийчъьй Советски Эскарен ТIемаФорда Флотен тIема накъвах долча суртий выставка. Гитлеровски гIаьрахошпа хиннача къовсама сурт къаьста хьакъоххаш да Константин Симонова «Деноши бийсаш», Юрий Бондарева «ДIайха лоа», «Харжар», Борис Васильева «ХIаьта Iуйреваш, сатийна а укхаза», иштта кхыдараш,

КагирхоIцта юкъе, укх тIехьарча хана къаьстта дукхагIа а болаш, тIема литература хьаштдараш дукхагIа хулаш латт.

Библиотекараша тIемах лаьца дукха санъердаме сайреннаш кийчъяр а чакхъяхар а да из. Коталонга кхача гIерташ эзари дий бIаь барайтта дийнахьа фашисташа тIом лоаттабаьб советски халкъо. ХIара цу дено Iоажал, къизал, моцал, хало яхьаш хиннай. Даьхен дикагIа бола къонгаш мехкарийи дIахьош хиннаб цо. Шоаш еча беседашка, конференцешка библиотекараша кагирхошта нердадоахаш дувц мехкa из хала ха хьатIаэттача, къастагI вовзавар дукъа шоай сиипош дIадешача турпалех, цу халача шерашка советски халкъо дайнача халоIех. Цига моастагIча дукъала летаи байнарий сий дар, уж дагабахнар санна дола хIама да тахан вай Даьхен низ кхы а чIоагIбеш, цун беркат совдоахаш тIагIертта къахьегар, идейно-патриотически кхетам лакхбар.

Кинижаш дешараща бIухошта тIем тIа карагIдаьнараш дIадовзийта Iаь библиотека болхлой, цар кагирхошта довзийт тIема ветераний вай ханара вахар а, тIем тIа санна, къахьегаме а царна карагIдувлача гIулахех.

Масала, кинижкаш дешарашта чIоагIа санъердам болаш чакхъяьлар центральни библиотекеи Комсомольское яхача юртарча библиотекех тIемех дола литература дувцаш хинна «Волга тIа гайта делал даим дахаргда», «Даим кийча хила» яха литературни сайренаш. Советски халкъо Котало яьнкха 40 шу дизара хетаьар № 2 йолча городской, Герзели, Брагуны яхача юрташкарча библиотекашка хинна «Цар вай мохк лорабаьб», «Салтечун тешаме гIулакх», «Яхье довла вай, кIантий» яха сайренаш. ХIаьта Новогрозненски библиотека болхлоша кийчъяь деналеи къонахчален урокаш дешархой дегаш тохадолийташ, царна цIанхха йоццурсйоацаш санъердаме яр. Уж кийчъяьяр Космодемьянская Зояйна тIем тIа карагIдьнна турпала гIулакхаш дувцаш.

Кагирхошта тIема-патриотически кхетам базара балха тIа дукха хIама ду центральни библиотека берашта лаьрхIа долча литература отделене заведующе Бугаева Мария Михайловнас. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хинна я из ше. Дукха ца дуц тIемах, цига шийца хиннача нахах, цар турпалча гIулакхех лаьца кагирхошта дуцца. Дешархошта чIоагIа пайдане яр «Белоруссия, мукъаяьнкха 40 шу дизара» хетаь цо чакхъяьккха «Дагалоеттама гургаш деш» яха беседа.

Кагирхошта тIема-патриотически кхетам балара болх дIахо а эргабоахаш тоабеш ба централизованни библиотека методисташ. Котало 40 шу дизара накъадахарца дувзадена «Кагирхошта тIемапатриотически кхетам дуча йола библиотекай лоархIам» яхача темах района библиотекей болхлошца семинар чакхъьяьккхар цар.

С. ШАДИЕВ.

КЪОНАБАРИЙ ЭСТАФЕТА

Грозне хилар традиционни йола яйга атлетически эстафета. Цунна юкъе дакъа лаьцар цаI ах эзар гаргга саго.

Эггара хьалха къовсаелар итт эзарга кхачаш дешархой болча юкъерча школай командаш. Эстафета 20 этапах чакхбала безаш бар уж. 10 километр совгIа ийкъ а беш.

Хьалхарча итт этапе сагтIа ца кхуйташ дика боагIар итталагIча юкъерча школа дешархой, бакъда, пхьайтталагIча этапе хьалха боал Заводской районерча № 58 йолча школа дешархой, соахка санна кот а боал уж. Цар физрук ва [redacted] С. Терентьо. Эггара хьалха финишни оаснлга тIехйоал шеслагIча класса дешархо.

ШоллагIа байдараш бар эзар совгIа дешархо волча школай физкультурникаш. Хьалхарча этапагара тIехьарча этапага кхачалца толаш йолаш, соахка а санна хьалхара моттиг йоахкаш чакхъяьяр Ленински района № 41 йолча юкъерча школа коллектив. Из кийчъяьраш ба физрукаш А. С. Соколова В. М. Мужурьянин. Цу коллектива юкъе болаш эстафете аакъа лоацаш бар бовзаш бола спортсменаш нек дара СССР кагирхой команда член Шейко Игорь, нек дарах [redacted] спецкласса дешархой Дубинин Василий, Блюмберг Елена, Чернов Олег, кхыбараш.

Эггара тIехьарча этапе яхье яьлар профтехучилищай, юкъерча специальни лакхехьарчей дешара заведеней командаш. СихагIа финише кхаьчар мехкдаьтта техникума дешархой. Профтехучилищешта юкъе котало яьнкхар № 2 йола СГПТУ яр, вузашта юкъе — мехкдаьтта институт.

С. ПАНОВА.

ХОАМАШ

ШАХМАТНИ КЛУБЕ

ДIахоьшоош да шахматех Нохч-ГIалгIайчен хьалхле яккхара маIача наха юкъера къовсамаш. ЯххагIа тур чакхъяьнначул тIехьагIа хьалха а санна толаш ва спорта мастерала кандидат Мелкумянц Николай, цун 5,5 очко я. Опыт йолча шахматиста спорта мастерала кандидата Гелагаев Ильяса 5 очко я. Ше тIехьа чакхъяьннача шин парте коталонаш яхар аьттув баьлар цун. А. Хантацев Р. Яндарбиевцеи зайзача яхьалха кот ца воалаш шийн шиъ къовсам чакхбаьккхар Германов Александра. Цун яххагIа тур чакхъяьлча 4 очко я.

3,5 очко я спорта мастера Хант Александра, Урус-Мартана вахала Джапар-Алиев Ваний.

ЯХЬЕ БАЬННАБАР КЪОНАБАРАШ

Город Костроме дигь дийнахьа къовсадуш хилар шийлоIлагIа кIантохаргагIа латарах «Буревестник» яхача ДСО Россовета хьалхле яккха вIашагIкхийтта 1969—1970 шерашка бь къона спортсменаш. Цига Нохч-ГIалгIайчен спортивни сий лорадеш хилар «Буревестник» общества ДЮСШ кхувшвоагIа итт кIаьнк.

56 килограмм дозал даьнна юкъе толаш хилар Эскиев Ахьмад. Яхкхаза летача эшаннар из, хIаьта карех йиъ котало ха чакхъяьлале яьккхар. 52, 35 килограмм дозал долча борецашка къовсабелча шоллагIа моттигаш яхар вай мехкахоша Шибилов Ахьмадев Арсанеровоев Адамен. Шийца яхье баьнарашта юкъе кхоалагIа хилар Таланов Руслан (41 кг).

Цу яхьашка уж кийчбовраш ва тренер, СССР спорта мастер Зубайраев Чингиз. ХIанз уж кийчлуш ба «Буревестник» ДСО Центральни Совета хьалхле яккхара къовсамашка.

ГТО МНОГОБОРЬЕ

Грозерча «Динамо» яхача стадионеи «Садко» яхача нек дара бассейнеи хилар ГТО комплекса многоборьях йола ДСО а ведомствай а яхьаш. Царна юкъе дакъа лаьцар 90 саго.

Шоай ханашка дуллача тайп-тайпара пхиь группа къовсаелар 100 метр удача, топ кхувсача, нек деча, граната кхоссача кроссе. Хьалхара моттиг яьккхар «Буревестник» ДСО. Цун дIаеннай республика Спорткомитета харара кара тела кубок. ШоллагIа моттиг кхаьчар просвещене Министерства командага, «Труд» яха ДСО кхоалагIа хилар.

ГАЗЕТА ПРИЗ ЯККХАРА

С. М. Кирова цIерагIча Грозерча паркe хилар «Правда» газета приз яккхаре традиционни, хIара шера чакхйоаха яйга атлетически кроссе. Цунна юкъе дакъа лаьцар кхо бIаь совгIа волча школай дешархочо. КIаьнкаш 1000 метри йийгаш 500 метра байдар.

Котало яьккхар № 41 йолча школа команда, шоллагIа хилар № 58 йолча школа коллектив.

ФИНАЛА ГАРГА ГIЕРТАБ

Нохч-ГIалгIайчен футболах йола клубин хьалхле яккхара кхьай аргIанара позвараш хиннад. Пединститутен «Урожай» яхача «Пригородный» совхозен командай къовсам чакхбаьлар цхьаькха кот ца воалаш (3:3). Нохч-ГIалгIайчен территориальни транспортни объединене футболисташ эшабир «Строителя» (0:1), «Октябрьнефть» НГДУ «Нефтяника» футболисташа эшийр гудермесски «Локомотив» (4:1). Яхьашка хьа ца ахарах турнира юкъера аралькхай Малгобекера «Нефтяник».

ХIанз хьалхле лелаеш я Аргунера «Вайнах», цун 36 очко я. Цунал очкош я «Монтажника» а, бакъда, цо шийн деррига 24 ловзар чакхдаьккхад. КхоалагIча моттиге я «Строитель».

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 НОЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — «Диалог» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
9.00 — «Дунен халгIвий кхоллам».
9.30 — «Гургал».
10.00 — «Советски Союзе гIулакх ду аз!».
11.00 — Iилман техникан даькъе 1984 шера хинна СССР Паччахьалкхен преме лауреаташ.
11.45 — «Iуйранара почта» яха музыкальни передача.
12.15 — Советски лаьттара вIашагIкхетараш.
12.30 — «Юрта сахьт».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — «Сирин яхача воккхара къайле». Iилма-довзийтара фильм.
14.30 — Бераша дола художественни фильм. «Жанар — пар Йоахар». 3-гIа сери.
15.25 — «Кердадараш».
15.30 — «Дийнача хIамай дунен тIа».
16.30 — «Датта я, датта...». Концерт.
16.55 — «Дунен кагирхойн».
17.40 — Мультфильмай премьераш: «Дукъала дукха анна», «ГIадам».
18.00 — «Дунен дешаргьашта юкъера панорама».
18.45 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
18.50 — «Сайранара мукъамаш».
19.40 — «Следстви из хоьнар» олача циклащара «Укхаза цхьаннахьа-м ва из» яхача телевизионни художественни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Следстви из хоьнар» олача циклащара «Укхаза цхьаннахьа-м ва из» яхача телевизионни художественни фильма 2-гIа сери.
22.55 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
23.10 — «Кердадараш».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Мегаш хила безам бале».
8.30 — «Капель» яхача илли лакхарой ансамбла хиннача коллективна концерт (Баку).
9.30 — «Цхьа лагIа лакхагIа». Телевизионни документальни фильм.
9.30 — Якутски телевидени студе программа.
10.20 — Н. Римский-Корсаков — «Шехеразада» яхача симфонически оркестра лакхаьла йола сюита.
11.05 — Фильм-бераша. «Салам-моаршал хилда хьона, Зузанка», «Iадика хилба хьа, Зузанка» (ЧССР).
13.55 — Ритмически гимнастика.
13.35 — «Заман никъ». Советски поэташа БАМах язъя стихаш.
13.45 — «Тха иоррахлардинташ дуьш».
14.15 — ГIорбьнна советски исполнителаш — Ленински преме лауреаташ. «Леонид Когана чIондарг» яха фильм-концерт.
15.25 — «Иннопанорама».
17.00 — Хоккеех йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Сокол».
19.15 — Кхоана — советски милице ди. Нохч-ГIалгIай АССР чурча гIулакхий министра Ю. Ю. Миценкой выступлени.
19.30 — «Дешара тешама хилар». НГIАССР МВД вокхагIа волча следователах, майорах А. А. Ваиндуревх йола телеочерк (нохчий меттала).
19.40 — «Участкови инспектор», «Чехова уницагIа вахара Чехова». Документальни фильмаш.
20.00 — «Вийса даькъала хийла шуи, бераш!».
20.20 — «Поморски Къулбасадан столица». Архангельски дола телевизионни документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Оалхазараш дийнаро», Н. Целлера из цIи лелеш йоача опереттах оттаь телевизионни музыкальни спектакль.

РАДИО

9 НОЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
7.35 — Хоамаш. Юртташ (эрсий меттала).
8.25 — «Шоана хоза хета иллеш» (эрсий меттала).
11.20 — Р. Паулса произведенешкара концерт (эрсий меттала).
15.15 — Хьалхара ритмаш (нохчий меттала).
16.00 — «Школьни глобус» (эрсий меттала).
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).
18.00 — «Илланца деттагIиш долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

УКВ

17.00 — Легендарни Дине Рид. Радиокомпозици.
17.35 — Илли дIаоал ЙатгIалова.
17.52 — Иллеш, мукъамаш, халхара иллеш.
18.21 — Концерт-вальс.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктоххана секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностей транспортех — 2-65-01; юрта бахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехатий — 2-85-64; корректорска — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувла шинарей, ерей, шоаттей деношка

СФ00291. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4656